

Nederlands als gendertaal: genderneutraliteit in Nederlandse
vertalingen van beroepsnamen in ondertitels

Universiteit Utrecht

Hymke Flohr

6556213

Masterscriptie professioneel vertalen Engels

Scriptiebegeleider: Prof. dr. Haidee Kotze

Eerste lezer: Prof. dr. Haidee Kotze

Tweede lezer: Drs. Jaap van Vredendaal

Universiteit Utrecht

22/08/2021

Abstract

In deze scriptie is onderzoek gedaan naar vertaalstrategieën met specifieke betrekking tot gender en beroepsnamen. Gender is tegenwoordig een veelbesproken onderwerp, alhoewel discussies rondom gender in taal zich vaak beperken tot vraagstellingen over persoonlijke voornaamwoorden. In de vertaalwetenschap is het onderwerp dan ook grotendeels beperkt gebleven tot persoonlijke voornaamwoorden of literaire werken. Bovendien kan gender in de Nederlandse taal worden geïnterpreteerd als het gender van zelfstandige naamwoorden. In deze scriptie zal het onderwerp verder worden uitgebreid door te kijken naar beroepsnamen en gender in vertaalde ondertitels. Het onderzoeksmateriaal van deze scriptie bestaat uit gerandomiseerde steekproeven uit het corpus OPUS2 Engels-Nederlands, waaruit alleen OpenSubtitles2011 is gebruikt. De samples worden gecodeerd door middel van het classificeren van vijf vertaalstrategieën, er zal gekeken worden voor welke strategieën ondertitelaars een voorkeur lijken te hebben en welke strategieën juist weinig toegepast worden. Verder wordt gekeken of genderspecifieke of -neutrale beroepsnamen uit de brontekst ook genderspecifiek of -neutraal worden vertaald in de doeltekst. Ten slotte wordt door middel van een discussie besproken hoe genderneutraliteit op verschillende manieren terug te vinden is in de doeltekst.

Inhoudsopgave

NEDERLANDS ALS GENDERTAAL: GENDERNEUTRALITEIT IN NEDERLANDSE VERTALINGEN VAN BEROEPSNAMEN IN ONDERTITELS	1
ABSTRACT	2
1. INTRODUCTIE	5
1.1 INLEIDING	5
1.2 GENDER IN DE NEDERLANDSE MAATSCHAPPIJ EN MEDIA	5
1.3 GENDER(NEUTRALITEIT) IN TAAL	7
2. GENDER EN BEROEPSNAMEN	9
2.1 INLEIDING	9
2.2. GENDER IN TAAL	10
2.3 BEROEPSNAMEN	13
2.3.1 HISTORISCH KADER	14
2.3.2 HUIDIGE RICHTLIJNEN EN PRESCRIPTIEF ADVIES IN ENGELS EN NEDERLANDS	18
2.3.3 CLASSIFICATIE VAN BEROEPSNAMEN	21
2.4 GENDER EN VERTALEN	23
2.4.1 ALGEMEEN THEORETISCH OVERZICHT	23
2.4.2 VOORAFGAAND ONDERZOEK OVER GENDER EN ZAKELIJK VERTALEN	25
2.4.3 CLASSIFICATIE VAN VERTAALSTRATEGIEËN	27
2.5 CONCLUSIE EN ONDERZOEKSVRAAG	31
3. METHODE	32
3.1 INLEIDING	32
3.2 CORPUS	32
3.3 DATACOLLECTIE	35
3.4 DATA-ANALYSE	38
3.5 CONCLUSIE	40
4. ANALYSE EN DISCUSSIE	41
4.1 INLEIDING	41
4.2 KWANTITATIEVE ANALYSE	41
4.2.1 ANALYSE VERTAALSTRATEGIEËN	41
4.2.2 ANALYSE: KEUZES VOOR MANNELIJKE OF VROUWELIJKE BEROEPSNAMEN	49
4.3 DISCUSSIE	53
4.3.1 GENDERNEUTRALITEIT IN HET VERTALEN VAN BEROEPSNAMEN	54
4.3.2 GENDERSPECIFIEKE BEROEPSNAMEN	59
4.3.3 WEGLATEN VAN BEROEPSNAMEN	64
4.4 CONCLUSIE	65
5. CONCLUSIE	67
5.1 INLEIDING	67
5.2 CONCLUSIE	68
5.2.1 VOORKEUR GENDERAANPAK	68
5.2.2 ALTERNATIEVE GENDERNEUTRALITEIT	69
5.2.4 ANTWOORD OP DE ONDERZOEKSVRAAG	71
5.3 BEPERKINGEN EN TOEKOMSTIG ONDERZOEK	72

BIBLIOGRAFIE	74
BIJLAGE	78
BIJLAGE 1: BEROEPSNAMEN EN HUN FREQUENTIE IN DE VERSCHILLENDE CORPORA	78

1. Introductie

1.1 Inleiding

In de afgelopen decennia is gender(neutraliteit) vaak een discussiepunt geweest; van vraagstukken over het vrouwenstemrecht in het begin van de 20e eeuw tot hedendaagse vraagstukken over inclusiviteit in taal. Discussies over genderidentiteit zijn daarom ook nog steeds aanwezig in politieke debatten. Het onderwerp gender in verband met taal is dus zeer actueel en heeft recentelijk ook veel aandacht gekregen in de vertaalwereld, zoals onderzoek naar non-binaire vertalingen en het vertalen van voornaamwoorden. In deze scriptie zal ik door middel van empirisch onderzoek vragen over gender in vertalingen proberen te beantwoorden.

1.2 Gender in de Nederlandse maatschappij en media

Door de groei van sociale media worden genderkwesties steeds vaker belicht. Meer dan ooit tevoren is het makkelijk voor mensen om in aanraking te komen met video's en 'posts' van anderen die zich identificeren met een alternatieve genderidentiteit dan als de norm wordt gezien. Cisgender¹ is de standaard in Nederland, zoals dat in bijna alle landen van de wereld het geval is. Publiek dat zich niet bewust was van genderidentiteiten buiten de norm, komt nu juist in aanraking met dergelijke video's en posts. Platformen zoals Twitter, Instagram en TikTok zijn voorbeelden van sociale media, waarbij de lhbtq+ gemeenschap en andere gebruikers een deel kunnen uitmaken van het gesprek rondom gender en acceptatie. Voor jongere generaties is het bijvoorbeeld al vrij 'normaal' om voornaamwoorden ('hij'/'zij'/'die'/'hun' enz.) in een sociaal media profiel te vermelden. Dit is een teken dat

---

¹ Een cisgender is iemand waarbij de genderidentiteit overeenkomt met het geboortegeslacht.

genderinclusiviteit een deel uitmaakt van de 'mainstream' ideeën van dergelijke generaties, terwijl pas honderd jaar geleden het vrouwenstemrecht was doorgevoerd.

Gelijke rechten voor en gelijke behandeling van vrouwen is door de jaren heen een steeds groter onderwerp geworden, waarbij er al heel veel veranderingen zijn doorgevoerd in de wetgeving. Op het gebied van vrouwenrechten zijn ook de normen en waarden van de gemiddelde Nederlander enorm veranderd. Toch is er in het dagelijks leven nog overal subtiele tot minder subtiele vrouwendiscriminatie te vinden. Dit blijkt onder meer uit het vrouwenquotum, dat nog maar een paar jaar oud is. Het vrouwenquotum is een minimumaantal van door vrouwen beklede topfuncties in bedrijven, in de politiek en op andere plekken. Het vrouwenquotum gold al enige tijd voor de meeste sectoren, maar pas sinds 2020 geldt dit ook voor bedrijven, wat duidt op een terughoudendheid tegenover diversiteit op de werkvloer. Volgens Linda Senden is dit een van de redenen waarom vrouwen minder mogelijkheden hebben om machtsposities te bekleden, terwijl 'uit onderzoek blijkt dat diversiteit bijdraagt aan de kwaliteit van de besluitvorming' (Senden, 2018). Verder krijgt een percentage vrouwen nog steeds minder betaald dan mannen; dit blijkt uit een onderzoek van het Centrale Bureau voor de Statistiek (CBS, 2020). Volgens het CBS is de zogeheten loonkloof nog steeds aanwezig, maar slinkt deze per jaar wel met een aantal procent. In 2019 was het gemiddelde bruto-uurloon van vrouwen ongeveer 14% lager dan dat van mannen, terwijl dit voorheen nog 20% was. Alhoewel er een positieve verandering lijkt te zijn, is er wel een algemene terughoudendheid te zien naar progressieve veranderingen in gelijkheid tussen mannen en vrouwen, wat tevens reflecteert op genderkwesties richting kleinere minderheden, zoals non-binaire en transgender personen.

Mensen die ook nog steeds gediscrimineerd worden in het werkleven zijn non-binaire en transgender personen. Volgens het Transgender Infopunt is een non-binair persoon 'iemand die zich niet thuis voelt in de binaire gendercategorieën man of vrouw en zich beter voelt bij een andere, niet-binaire genderidentiteit'. Dit uit zich soms in een genderexpressie, door mannelijke en vrouwelijke kenmerken te combineren of juist te verwerpen' (Transgender Infopunt, 2015). Non-binaire mensen vallen dus buiten het 'binaire gendermodel', dat ervan uitgaat dat er maar twee genders zijn: man of vrouw. Het binaire gendermodel was de standaard indeling van mensen totdat er meer aandacht kwam voor mensen die buiten dit model vielen. Tegenwoordig is het idee van een genderspectrum in plaats van een binair-gendermodel prevalenter. De bewustwording van de genderproblematiek in onze samenleving is in zoverre vergroot, dat de Tweede Kamer zich bezig is gaan houden met zaken rondom gender en genderneutraliteit. Zo stuurde Ingrid van Engelshoven op 3 juli 2020 een brief aan de voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal waarin ze verklaarde dat gender binnen vijf jaar van de identiteitskaart geschrapt zou worden (2020). Hiermee wilde de demissionaire minister mensen tegemoetkomen, die zich niet ondubbelzinnig man of vrouw voelen. De bovengenoemde voorbeelden duiden op een samenleving die van inclusiviteit uitgaat, of op zijn minst een samenleving waarin stappen worden gemaakt naar een inclusiever Nederland. Echter is in taal de ongelijkheid tussen man en 'niet-man' nog steeds zichtbaar en ook een stuk minder besproken dan maatschappelijke genderkwesties.

1.3 Gender(neutraliteit) in taal

In deze scriptie ligt de focus op gender(neutraliteit) in taal, specifiek in het vertalen van Engels naar Nederlands. Gender(neutraliteit) in taal betreft veel grammaticale aspecten,

maar de focus van mijn onderzoek ligt voornamelijk op gender(neutraliteit) in het vertalen van beroepsnamen. In het Engels is het relatief makkelijk om genderneutrale beroepsnamen te gebruiken, zoals 'lawyer', 'teacher', 'flight attendant', enz. In het Nederlands is het moeilijker om genderneutrale beroepsnamen te gebruiken vanwege achtervoegsels, zoals '-e', '-esse', '-in', '-es', '-se' en '-ster' die worden gebruikt om van beroepsnamen, waarvan de standaardvorm mannelijk is, een vrouwelijke variant te maken. Voorbeelden hiervan zijn onder andere: 'lerares', 'kapster', 'vriendin', 'advocate'. Deze woorden komen allemaal uit de Algemeen Nederlandse Spraakkunst, waarin deze altijd beschreven worden als 'afgeleid van een mannelijke (eventueel sekseneutrale) persoonsnaam'. Nederlands is dus inherent een taal die uitgaat van de mannelijke vorm als standaard, waaruit vrouwelijke en genderneutrale vormen kunnen ontstaan. In paragraaf 2.2 zal verder ter discussie staan hoe de standaardisering van mannelijke vormen voor zowel Nederlandse grammatica als beroepsnamen geldt.

De verschillen tussen Engelse en Nederlandse beroepsnamen zorgen voor moeilijkheden voor de vertaler. Aan de ene kant wil men misschien genderneutrale vormen gebruiken, maar aan de andere kant moet de vertaling wel grammaticaal correct zijn. De huidige stand van zaken rondom genderkwesties, -neutraliteit en -representatie kan voor extra moeilijkheden zorgen tijdens het maken van vertaalkeuzes. In dit onderzoek wil ik door middel van corpusanalyse nagaan hoe vertalers omgaan met het vertalen van beroepsnamen van Engels naar Nederlands. Hiervoor wordt als databron gebruikgemaakt van vertaalde ondertitels; dit zal verder ter sprake komen worden in hoofdstuk 3. Het doel van deze scriptie is om vast te stellen hoe genderspecifieke en -neutrale beroepsnamen

worden behandeld in vertalingen van Engels naar Nederlands en of de aanwezigheid van een toename in genderspecificiteit of -neutraliteit geïdentificeerd kan worden.

In hoofdstuk 2 wordt gender en het vertalen van beroepsnamen besproken. Hierin komen verschillende aspecten van gender in taal aan bod, waarna ook wordt gekeken naar gender in vertalen. In dit hoofdstuk worden tevens vertaalstrategieën gecategoriseerd die in hoofdstuk 3 ter analyse gebruikt zullen worden. Verder wordt in hoofdstuk 3 de methode voor dit onderzoek uiteengezet. In hoofdstuk 4 volgt de analyse en de discussie van de bevindingen. Tot slot zal in hoofdstuk 5 mijn onderzoek afgesloten worden met een opsomming van de bevindingen en een bespreking van verdere mogelijkheden voor toekomstig onderzoek naar dit onderwerp.

2. Gender en beroepsnamen

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt gender op verschillende niveaus behandeld. Ten eerste wordt gender op taalniveau geïntroduceerd en worden verschillende taalaspecten met betrekking tot gender benoemd (paragraaf 2.2). Ten tweede wordt er een overzicht van beroepsnamen door de jaren heen gepresenteerd (paragraaf 2.3.1). Verder komen de huidige taalrichtlijnen, perspectieven en prescriptieve adviezen over beroepsnamen aan bod (paragraaf 2.3.2). Tot slot worden beroepsnamen geclassificeerd in paragraaf 2.3.3. In paragraaf 2.4 wordt vertalen in combinatie met gender geïntroduceerd. In deze paragraaf is een kort theoretisch overzicht, voorafgaand onderzoek en de huidige discussie over gender en vertalen te vinden (paragraaf 2.4.1 en 2.4.2). Daarna volgt nog een classificatie van vertaalstrategieën, maar dan met betrekking tot de beroepsnamen die tijdens het

analyseren van de data ook gebruikt zullen worden (paragraaf 2.4.3). Ten slotte ga ik in de conclusie van hoofdstuk 2 mijn onderzoeksvraag aankaarten.

2.2. Gender in taal

Gendertalen zijn talen waarin grammatica en gender verbonden zijn. In gendertalen zijn dan ook generasystemen te vinden, zowel binair of ternair: masculien, feminien en in sommige gevallen onzijdig (Hellinger en Bußmann, 2003). Nederlands is een gendertaal, wat betekent dat substantieven masculien/mannelijk, feminien/vrouwelijk of onzijdig kunnen zijn.

Nederlands wordt dan ook een driegerasysteem genoemd:

De de-woorden worden, ook als ze geen levende wezens aanduiden, in de geschreven taal ook wel onderscheiden in mannelijke en vrouwelijke woorden, respectievelijk masculina en feminina. (De het-woorden worden onzijdig (neutrum) genoemd.) Vanuit dit standpunt bezien (vergelijk 1) kan men dus zeggen dat het Nederlands een driegerasysteem heeft. Ook in de gesproken taal, zij het slechts sporadisch in het noorden, maar algemeen in het zuidelijke deel van het taalgebied, waar de dialecten een driegerasysteem hebben, wordt dat onderscheid gemaakt (E-ANS, 2002)

Naar mannelijke substantieven wordt verwezen met 'hij', 'ie', 'zijn', 'z'n' en 'wiens' en naar vrouwelijke substantieven wordt verwezen met 'zij', 'ze', 'haar', '(d)'r' en 'wier' (2002). In het zuidelijke deel van Nederland wordt in gesproken taal het onderscheid tussen onzijdig, mannelijk en vrouwelijk vaak nog wel gemaakt, maar in het noordelijke deel van Nederland gebeurt dit nog slechts sporadisch. In het noordelijke deel van Nederland worden vaker mannelijke verwijswaarden gebruikt als er verwezen wordt naar vrouwelijke substantieven. Overigens wordt in de E-ANS benadrukt dat ook in het zuidelijke deel het driegerasysteem langzaam iets minder gebruikt wordt.

Overigens lijkt het zuidelijke driegerasysteem te evolueren in de richting van het noordelijke tweegerasysteem. Bij de vervanging van het dialect door de standaardtaal verdwijnt namelijk het 'genusgevoel', dat de basis vormt van het driegerasysteem. Deze ontwikkeling is in het algemeen bij jongeren verder voortgeschreden dan bij ouderen (E-ANS, 2002)

Nederlands is naast een driegerasysteem dus ook een tweegerasysteem. Als men refereert aan 'de appel' wordt er een mannelijk verwijswoord gebruikt. Daarentegen zijn 'de bibliotheek' en 'de regering' vrouwelijke woorden, en is 'het huis' onzijdig.

Naar de-woorden wordt bijv. verwezen met de zelfstandige voornaamwoorden hij, zij, deze en die; ze worden gecombineerd met de bijvoeglijke voornaamwoorden onze en welke en meestal met verbogen adjectieven (vormen op -e), bijv. de koppige ezel, een koppige ezel). Naar het-woorden wordt bijv. verwezen met de zelfstandige voornaamwoorden het, dit en dat; ze worden gecombineerd met de bijvoeglijke voornaamwoorden ons en welk en volgens bepaalde regels met verbogen of niet-verbogen adjectieven (vormen op -e of zonder deze uitgang) (E-ANS, 2002)

Het is dus zeer moeilijk om in het Nederlands zinnen te vormen zonder gebruik te maken van het tweegera- of het driegerasysteem, waardoor het op grammaticaal niveau ook moeilijk is om Nederlands op een genderneutrale manier te gebruiken. Vaak zijn in gendertalen dan ook meer seksueel gedifferentieerde lexicale paren te vinden, zoals 'koning-koningin' en 'man-vrouw' (Vasvári, 2011). Bovendien zullen in gendertalen verwijzingen naar gender vaker voorkomen (Stahlberg, 2007), waardoor het moeilijker is om genderneutraliteit te impliceren in dergelijke talen. In het Engels is het bijvoorbeeld mogelijk om 'they' in enkelvoud te gebruiken als verwijzing naar een persoon, terwijl het in Nederland voor veel mensen 'ongrammaticaal' zal klinken om 'Die gaat naar de winkel' of 'Dat is hun pen' te horen wanneer er wordt verwezen naar één persoon. Al enkele jaren wordt in Engelstalige landen 'singular they' gestandaardiseerd als genderneutraal voornaamwoord (Wales, 1996). Alhoewel er nog steeds tegengeluiden klinken vanwege de 'ongrammaticale' gebruiksvorm, lijken veel Engelstalige landen toch een stuk verder in dit proces te zijn dan Nederland dat is. In Nederland gebruiken een aantal mensen ook persoonlijke voornaamwoorden buiten het binaire gendermodel, zo bestaat de genderneutrale 'die/hun' variant. Toch worden dit soort varianten van persoonlijke voornaamwoorden door Nederlandse sprekers vaak als incorrect

of 'ongrammaticaal' gezien. Met de opkomst van sociale media is meer bewustzijn voor genderneutrale voornaamwoorden gekomen. Het is steeds gebruikelijker voor mensen buiten het binaire gendermodel om hun voorkeur wat betreft aanspreekvormen uit te spreken. Met elke nieuwe generatie zal de Nederlandse taal zich hervormen naar de behoeftes van diezelfde generatie.

Evenals de Nederlandse taal ondergaat de Engelse taal ook veranderingen met betrekking tot gender. In 'Nonsexist language reform and its effects', een hoofdstuk uit Anne Curzans boek *Fixing English: Prescriptivism and language history* (2014), licht ze het fenomeen van de genderneutrale, mannelijke aanspreekvorm toe. Curzan beargumenteert dat het problematisch is om mannelijke vormen van woorden als genderneutrale woorden te gebruiken. Voor de tweede feministische golf in de Verenigde Staten was het gebruikelijk om in geschreven teksten altijd met 'he/him' te verwijzen naar iemand zelfs als het geslacht van de desbetreffende persoon onduidelijk was. Tijdens de tweede feministische golf werd dit fenomeen 'generic he' genoemd, een term die bedacht was door de linguïst Robin Lakoff. Volgens Lakoff was 'generic he' een probleem, maar als linguïst vond ze ook dat het vrijwel onmogelijk zou zijn om veranderingen met betrekking tot taal te forceren, omdat taal een eigen leven leidt:

Perhaps linguistic training has dulled my perception, and this really is a troublesome question. If so, I don't know what to advise, since I feel in any case that an attempt to change pronominal usage will be futile. (Lakoff, 1973, geciteerd in Curzan, 2014, p. 117)

Dergelijke standpunten werden door andere linguïsten ook ingenomen tijdens de tweede feministische golf. Volgens Curzan zou het juist wel mogelijk moeten zijn om veranderingen door te voeren in taal, waarna deze veranderingen ook stand zouden moeten houden in de maatschappij. Als voorbeeld geeft ze de vele veranderingen die zijn doorgevoerd via Engelse

woorden- en handboeken, zoals 'generic he' naar 'he or she', en, later ook 'he or she' naar 'singular they'. Veelgebruikte handboeken zoals de American Psychological Association (APA) en de Modern Language Association (MLA) werken allebei mee aan het standaardiseren van taalconcepten (Curzan, 2014), met als gevolg dat dergelijke veranderingen ook buiten geschreven taal en buiten de academische wereld worden gebruikt:

The success of these conscious language reforms is remarkable, and the alignment of the efforts with powerful social and political forces helps to explain how the changes gained momentum in both written prescription and actual usage, both written and in some cases spoken. (120)

Als deze theorie ook voor andere talen geldt, zou het mogelijk kunnen zijn om veranderingen met betrekking tot beroepsnamen en gender door te voeren in het Nederlands, waarna deze veranderingen ook zichtbaar zullen worden in zowel geschreven als gesproken taal.

2.3 Beroepsnamen

In de antroponymie, de studie naar de oorsprong van voor- en achternamen van mensen, verwijst 'beroepsnaam' naar een type achternaam. Deze achternamen zijn direct afgeleid van beroepen: de familie Bakker, mevrouw Visser, meneer Advocaat, enz. In deze scriptie zal deze definitie niet gebruikt worden en 'beroepsnaam' alleen gebruikt worden in de context van het beoefenen van een beroep. Alhoewel het achtervoegsel '-naam' in deze situatie dus verwarrend kan zijn, gaat het niet om achternamen. In plaats daarvan zal 'beroepsnaam' het volgende betekenen: de titel die een persoon krijgt voor het beoefenen van een beroep. Voorbeelden hiervan zijn: kok, professor, stratenlegger, vuilnisman, lerares, enz.

2.3.1 Historisch kader

Van oorsprong zijn beroepsnamen vaak mannelijk. Daarbovenop waren de allereerste beroepen vaak ook fysieke beroepen. Tegenwoordig is dit niet meer het geval. Het aantal beroepen is toegenomen, alle sekses mogen deze beoefenen en er bestaan ook beroepen die geen lichamelijke inspanning van de beoefenaar vereisen. Door de jaren heen zijn beroepsnamen daarmee veranderd of zelfs uitgestorven, omdat het beroep niet meer beoefend wordt. Voorbeelden hiervan zijn 'pistor', een hoog middeleeuwse benaming voor een bakker, of 'slikeman', iemand die slijk verwerkt. Dit soort beroepen hebben van oorsprong alleen een mannelijke vorm. In de middeleeuwen had de vrouw namelijk als belangrijkste taak om voor het huis en gezin te zorgen. Wat wel vaak voorkwam in de middeleeuwen waren vrouwen die hun echtgenoten hielpen met hun werk, bijvoorbeeld op het land of in de bakkerij (Van der Heijden en Schmidt, 2010). In de late middeleeuwen begon dit te verschuiven:

Work became increasingly heavily regulated and controlled, and women were denied access because they did not possess the necessary specialized training. A university education increasingly became compulsory for higher level public servants who, therefore, could no longer be assisted by their wives (Van der Heijden et al., p.368)

Door de verschuiving werd het vrijwel onmogelijk voor vrouwen om een beroep te beoefenen naast de standaard 'vrouwenberoepen' – dit waren vaak beroepen die te maken hadden met zorgzaamheid, zoals 'vroedvrouw'. Wat opvalt is dat rond 1566 vrouwen wel werkzaam waren in Nederlandse steden, maar ze beoefenden vooral beroepen die nog geen naam hadden gekregen van de gemeente (Van der Heijden et al., 2010). De meeste beroepen die in die tijd door vrouwen werden beoefend waren dus nergens geregistreerd, zodra deze wel geregistreerd werden en dus ook een opleiding vereisten, werden dezelfde beroepen 'mannenberoepen'. Van der Heijden en Schmidt benoemen de volgende

beroepen: 'lamp fillers, bridge operators, seamstresses working with different kinds of textiles, cleaners of council buildings, and numerous other jobs' (370). Alhoewel er dus een groot gat bestaat in de geschiedenis van 'vrouwenberoepen' zijn vrouwen op verschillende manieren wel beroepen blijven beoefenen. Later werden vrouwen steeds vaker ingezet voor 'verzorgend' werk, waardoor er in de 19e eeuw en de victoriaanse tijd een groot aantal vrouwelijke dienstmeisjes en keukenhulpjes werkzaam waren.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werden vrouwen uit de midden- en hogere klasse voornamelijk ingeschakeld om voor soldaten te zorgen, ze moesten dan vooral gewonden verplegen en kleding breien. Na de oorlog kwam een tijd van crisis, waarin vrouwen voornamelijk werkzaam waren in fabrieken en veel van de banen waarvoor niet genoeg mannen beschikbaar waren, werden nu beoefend door vrouwen. Dit ging gepaard met de mechanisering van de westerse wereld, waardoor veel banen juist verdwenen:

Zóó worden dus op her ééne plekje van her uitgebreide arbeidsterrein vrouwen door mannen; op een finder plekje mannen door vrouwen vervangen; terwijl door sterke mechanisatie somtijds de werkkrachten van beiderlei geslacht ontslagen worden. Er blijkt dus voortdurend een combinatie te zijn tusschen mannelijke en vrouwelijke arbeidskrachten: de ééne soort is dan eens hier méér, dáár minder, in aantal. (Polak, 1933, p.843)

Uit dit artikel van Polak blijkt dat er meer aandacht was voor de lagere klasse op de arbeidsmarkt en dat het idee van vrouwen op de werkvloer steeds normaler begon te worden. Vrouwen waren niet alleen 'vroedvrouw', maar konden ook werkzaam zijn als bakker of slager.

Tijdens de tweede feministische golf in Nederland werd het artikel 'Het onbehagen bij de vrouw' (Smit, 1967) gepubliceerd in *De Gids*. In dit artikel beschrijft Smit de achterstelling van de vrouw ten opzichte van de man; dit ging gepaard met onderwerpen als

abortuswetgeving, minimumloon, maatschappelijk leven en woningnood. Smits artikel had een enorme impact op de Nederlandse vrouwen van die tijd. Een van de belangrijkste dingen die vanaf dat punt zou moeten veranderen, was de mogelijkheid creëren voor vrouwen om 'mannenberoepen' te beoefenen en voor mannen om 'vrouwenberoepen' te beoefenen. Met deze verschuiving ontstond er voor het eerst ook kritiek met betrekking tot beroepsnamen. Annie Romein-Verschoor schreef rond deze tijd ook over beroepsnamen voor *De Gids* in een artikel genaamd 'Over taal en seks, seksisme en emancipatie' (1975). In haar artikel stelt zij de vraag: 'Waarom is het zo belangrijk dat sekse gekoppeld is aan beroepsnamen?'. Een vrouw die afstudeert in psychologie wordt bijvoorbeeld een 'psychologe' genoemd, terwijl een man een 'psycholoog' is. Verder bestond destijds ook het probleem dat sommige beroepen alleen een vrouwelijke vorm hadden, zoals 'verpleegster' en sommige alleen een mannelijke vorm, zoals 'loodgieter'. Bovendien werden beroepsnamen die genderneutraal waren, zoals 'arts', alsnog gezien als mannelijk. Dit waren de beroepen die historisch gezien alleen door vrouwen of mannen beoefend werden, maar later door noodzaak ook door de andere sekse werden beoefend. Tussen 1970-1980 begonnen de genderrollen met betrekking tot beroepsnamen dus enigszins te vervagen en mannen en vrouwen vaker banen te kiezen die voorheen niet door hun sekse werden beoefend.

De vragen die Romein-Verschoor in haar artikel uit 1975 en 1977 'Over taal en seksisme' stelt, zijn tegenwoordig nog steeds een punt van discussie. De vraagstelling is echter uitgebreid naar genderneutraliteit, zodat mensen die zichzelf onder de term 'multigender' plaatsen ook geïnccludeerd worden. Een multigender persoon is iemand die zich identificeert

met meer dan één geslacht. De artikelen van Smit, Romein-Verschoor en andere feministen werden zo populair dat er in 1980 een wet werd doorgevoerd:

The law of *Gelijke behandeling van mannen en vrouwen bij de arbeid* 'Equal treatment for men and women regarding labour' was established in 1980. In this law it was laid down that advertisements for the recruitment of personnel had to be formulated in such a way that it was clear that both women and men could apply. Advertisements that did not state this clearly were legally forbidden. (Gerritsen, 2001, p. 102-103)

Naar aanleiding van deze wet kwamen bedrijven en organisaties met hun eigen oplossingen rondom het probleem van niet-inclusieve beroepsnamen, deze oplossingen waren voornamelijk toegespitst op het creëren van inclusieve vacatures. Bedrijven mochten zelf invullen hoe deze inclusiviteit eruitzag, waardoor er chaos op het gebied van beroepsnamen ontstond. Er werd bijvoorbeeld gekozen om vacatures te plaatsen die er als volgt uitzagen: 'vroedvrouw (m/v)' en 'timmerman (m/v)'; waarbij de afkorting 'm/v' voor 'man/vrouw' staat. Andere populaire keuzes waren: 'directeur/trice' en 'psycholo(o)g/e' (Gerritsen, 2001). De arbeidsmarkt was op dit punt chaotisch en zonder algemene richtlijnen, waarop het Ministerie voor Sociale Zaken in 1982 besloot een werkgroep te vormen om richtlijnen te schrijven. Na een onderzoek werden de nieuwe richtlijnen in de brochure *Gevraagd* gepubliceerd (Werkgroep Wijziging Beroepsnamen, 1982). In deze brochure stond dat de mannelijke vormen van beroepsnamen gebruikt konden worden als genderneutrale woorden. Hierbij ging het alleen om beroepsnamen die niet het achtervoegsel '-man' hadden, zoals 'stratenlegger', 'kapper' of 'docent'. Verder werd besloten dat er nieuwe genderneutrale termen moesten komen voor beroepsnamen zoals 'timmerman'. De werkgroep stelde voor om het woord 'timmer' hiervoor te gebruiken (2001).

Naar aanleiding van deze richtlijnen volgde een storm aan reacties, over het algemeen van mensen die het niet eens waren met deze richtlijnen. Veel linguïsten opperden dat deze

vormen helemaal niet genderneutraal waren. Veel van de beroepen die de ‘mannelijke neutrale’ vorm zouden krijgen, werden namelijk nog maar net door vrouwen beoefend, waardoor vrouwen buitengesloten zouden worden (Gerritsen, 2001). Verder werden nieuwe beroepsnamen zoals ‘timmer’ belachelijk gemaakt. Veel linguïsten geloofden dat deze nieuwe vormen geen stand zouden houden, aangezien taal zich op een natuurlijke manier ontwikkelt. Vanwege de verhitte discussies werden alle richtlijnen die door de werkgroep werden voorgesteld afgewezen.

2.3.2 Huidige richtlijnen en prescriptief advies in Engels en Nederlands

Curzan (2014) benoemt ongelijkheden tussen mannen en vrouwen in de Engelse taal en legt uiteindelijk de focus op beroepsnamen. Op pagina's 127, 132, 133 en 135 zijn een aantal grafieken te zien waaruit valt op te maken wat de frequentie van beroepsnamen is in de afgelopen decennia. De grafieken tonen een dalende trend voor genderberoepsnamen en een oplopende trend voor genderneutrale beroepsnamen in de Engelse taal; dit geldt voor alle genres behalve fictie (Curzan, 2014). Curzan concludeert dat de ‘non-sexist language reforms’, die dus prescriptief zijn, wel degelijk een politiek en sociaal effect kunnen hebben op het gebruik van gesproken en geschreven woorden: ‘So dramatic, in fact, that they can become invisible, much like the reappropriation of the term *woman* itself by the feminist movement’ (136). Het idee dat richtlijnen en regelgeving een blijvend effect kunnen hebben op taal biedt ook perspectief voor andere talen, waaronder het Nederlands. Alhoewel in mijn onderzoek de nadruk vooral op Nederlandse beroepsnamen ligt, is de inspiratie voor deze scriptie Curzans hoofdstuk over ‘non-sexist language reforms’. Aangezien er al redelijk wat onderzoek is gedaan naar de ongelijkheid tussen mannelijke en vrouwelijke beroepsnamen, wil ik mijn onderzoek uitbreiden naar genderneutraliteit in een poging om

alle genderidentiteiten te includeren. Dit wil ik met name doen vanwege de groeiende bewustwording van verschillende genderidentiteiten buiten het binaire gendermodel. Echter zullen de binaire genders niet buiten perspectief gehouden worden, omdat er nog veel discours is rondom taal en het binaire gendermodel.

In Nederlandse taalhandboeken en woordenboeken zijn tegenwoordig een aantal ongelijkheden te vinden met betrekking tot beroepsnamen. Deze prescriptieve teksten moeten een accurate representatie zijn van taal in de huidige maatschappij. Een voorbeeld hiervan zou de Dikke van Dale zijn, een woordenboek dat menig Nederlander raadpleegt en welke veel Nederlandse leerlingen en studenten op scholen als standaardwoordenboek gebruiken. In een interview uit 2016 vertelde Ton den Boon, hoofdredacteur van *Van Dale Groot woordenboek van de Nederlandse taal*, aan *Trouw* dat hij nog geen plannen heeft om de Dikke van Dale verder te neutraliseren op het gebied van gender. Volgens Den Boon zou dit in 1999 al gebeurd zijn en is er dus nog geen reden om dit verder aan te pakken. In dit artikel beschrijft Rianne Oosterom dat mannen veel vaker terugkomen in voorbeeldzinnen dan vrouwen, maar dat de vrouw vaker opduikt in voorbeeldzinnen over 'uiterlijke zaken'. Daarentegen spelen mannen de hoofdrol in zinnen over 'innerlijke eigenschappen', aldus Oosterom. Woorden die Oosterom benoemt voor vrouwen zijn 'aanlokkelijk', 'aantrekkelijk' en 'slonzig', terwijl mannen 'eerbaar', 'geleerd' en 'robuust' zijn (Oosterom, 2016).

Tegenwoordig zijn veel van de genoemde woorden uit dit artikel aangepast in het woordenboek en zijn de definities verder uitgebreid met genderneutrale voorbeeldzinnen. In deze zinnen is 'man' of 'vrouw' vervangen door 'persoon' of worden er meerdere voorbeeldzinnen gegeven met meer genderrepresentatie, er zijn echter nog steeds veel bijvoeglijke naamwoorden in de Dikke van Dale die vaak alleen over een man of een vrouw

gaan. In de Dikke van Dale zijn dan ook de voorbeeldzinnen ‘een liefvallige vrouw’ en ‘een schattig kind, meisje, baby, puppy’ te vinden, maar niet ‘een liefvallige man’ of ‘een schattige man’. Andersom bestaan de zinnen ‘hij scheen onvermoeibaar’ en ‘een handige klusser, knutselaar, timmerman’ wel, maar er is hiervoor geen vrouwelijke vorm te vinden – laat staan eventuele genderneutrale opties. Er zijn dus duidelijk wel een aantal aanpassingen gemaakt sinds het bovengenoemde artikel, maar deze lijken enigszins zonder patroon toegepast te zijn. Verder staat als definitie van vrouwelijke beroepsnamen vaak dat ze afgeleid zijn van een mannelijke beroepsnaam. In de Dikke van Dale ziet dat er als volgt uit:

docent

do·cent

/dosent/

zelfstandig naamwoord • de m • docenten

1805 Latijn *docens*

1 leraar bij het hoger onderwijs, in Nederland ook bij het middelbaar onderwijs
vrouw docente

Uit dit voorbeeld blijkt dat er aan de hand van ‘docent’, een mannelijke beroepsnaam, wordt uitgelegd wat ‘docente’, een vrouwelijke beroepsnaam, is. Dit kan wijzen op een mannelijke standaard voor beroepsnamen. Uit de ‘Toelichting op het gebruik’ (2015) in de Dikke van Dale kan men opmaken dat de vrouwelijke beroepsnamen in deze gevallen vormvarianten genoemd kunnen worden. Deze vormvarianten zullen altijd na de definitie van het begrip te lezen zijn (2015). Dit geldt niet voor alle woordenboeken, omdat niet alle woordenboeken dezelfde toelichting gebruiken. Veel woordenboeken gebruiken voor ‘docente’ de volgende definitie: ‘vrouw die voor haar beroep lesgeeft op een middelbare school’ (woorden.org). Toch gaat dit wel gepaard met de volgende voorbeeldzin: ‘vrouwelijk iemand die lesgeeft in het onderwijs vb: deze docente kon geen orde houden Synoniem: lerares’. Voor ‘docente’ is een negatieve voorbeeldzin gekozen, terwijl er onder het begrip ‘docent’ veel meer

voorbeeldzinnen te vinden zijn zonder negatieve connotaties: 'iemand die lesgeeft op school
vb: deze docent geeft les in aardrijkskunde Synoniemen: leraar leerkracht onderwijzer
schoolmeester Tegenstelling: leerling'. Dergelijke verschillen zijn onopvallend als deze los
van elkaar gelezen worden, maar als de twee voorbeelden naast elkaar liggen, blijkt er toch
een subtiel onderscheid te zijn tussen mannen en vrouwen op de banenmarkt. De vrouw is
de docente die slecht orde kan houden en de man is een docent die lesgeeft in
aardrijkskunde. Men zou ook kunnen stellen dat de mannelijke beroepsnaam de standaard
is, omdat de definitie onder 'docent' begint met 'iemand' terwijl de definitie van 'docente'
begint met 'vrouw'. Het idee dat er in de Nederlandse taal een mannelijke, genderneutrale
vorm bestaat, is daarom niet vergezocht. Bovendien schetst het voorbeeld uit de Dikke van
Dale en van woorden.org perfect het huidige klimaat rondom genderneutraliteit in de
Nederlandse taal en beroepsnamen.

2.3.3 Classificatie van beroepsnamen

Uit de vorige paragrafen kan geconcludeerd worden dat er nog veel onduidelijkheid is
rondom beroepsnamen. Toch is het van belang om zoveel mogelijk helderheid te creëren
aangezien beroepsnamen het grootste deel van dit onderzoek vormen. Daarom worden
beroepsnamen in deze paragraaf opgedeeld en toegelicht. Het Europees Parlement (2018)
maakt onderscheid tussen vijf soorten beroepsnamen, waaronder momenteel alle
Nederlandse beroepsnamen te plaatsen vallen. De eerste twee categorieën zijn te plaatsen
onder 'binaire beroepsaanduidingen': 'Hiermee bedoelen we dat er zowel een mannelijke
als vrouwelijke variant van de betrokken beroepsnaam voorhanden is' (11). Binnen het
concept 'binaire beroepsaanduidingen' zijn twee verschillende varianten te vinden: binaire
beroepsnamen met een exclusieve mannelijke variant en binaire beroepsnamen met een

inclusieve mannelijke variant. De exclusieve mannelijke variant 'impliceert dat de mannelijke vorm enkel voor mannen en de vrouwelijke vorm enkel voor vrouwen wordt gebruikt (bijv. 'boer' en 'boerin') (11), terwijl de mannelijke beroepsnaam bij de inclusieve variant voor zowel mannen als vrouwen geldt, maar de vrouwelijke beroepsnaam alleen voor vrouwen geldt (bijv. 'directeur' en 'directrice').

Verder zijn er ook nog niet-binaire beroepsnamen die mannelijk, vrouwelijk of genderoverkoepelend kunnen zijn (Europees Parlement, 2018). Niet-binaire, mannelijke of vrouwelijke beroepsnamen hebben alleen een mannelijke of vrouwelijke variant. Niet-binaire, mannelijke beroepsnamen zijn 'auteur', 'burgemeester', 'rechter', enz. en niet-binaire, vrouwelijke beroepsnamen zijn 'naaister' of 'vroedvrouw'. Tegenwoordig zijn er ook vrouwen die deze zogeheten niet-binaire, mannelijke beroepsnamen beoefenen, maar voor deze beroepen zijn nooit inclusieve varianten van beroepsnamen bedacht. Ook is het noemenswaardig dat veel van de niet-binaire, mannelijke beroepsnamen voornamelijk voor beroepen zijn die meer aanzien hebben of alleen door hoger opgeleide mensen worden beoefend, terwijl de niet-binaire, vrouwelijke beroepsnamen vaak voor 'verzorgende' beroepen zijn, zoals 'poetsvrouw'. De laatste categorie zijn genderoverkoepelende beroepsnamen. Voorbeelden hiervan zijn 'leerkracht', 'leidinggevende', of 'verpleegkundige'. Deze beroepsnamen hebben een achtervoegsel dat niet mannelijk of vrouwelijk is, waardoor het onduidelijk is wat de genderidentiteit van de persoon is die het beroep beoefent (Europees Parlement, 2018).

De bovengenoemde categorieën vormen de basis van beroepsnamen en gender. In paragraaf 2.4.3 vormen deze categorieën het fundament voor de classificatie van de

vertaalstrategieën met betrekking tot beroepsnamen. In Tabel 1 is een overzicht van de bovengenoemde categorieën te vinden.

Categorie	Variant	Uitleg	Voorbeeld
Binaire beroepsnamen	Exclusieve mannelijke variant	De mannelijke vorm wordt enkel voor mannen en de vrouwelijke vorm wordt enkel voor vrouwen gebruikt	'Boer' 'Boerin'
	Inclusieve mannelijke variant	Mannelijke beroepsnaam geldt voor zowel mannen als vrouwen, maar de vrouwelijke beroepsnaam geldt alleen voor vrouwen	'Directeur' 'Directrice'
Niet-binaire beroepsnamen	Mannelijke beroepsnamen	Beroepsnamen die alleen een mannelijke variant kennen	'Ambtenaar' 'Auteur' 'Burgemeester'
	Vrouwelijke beroepsnamen	Beroepsnamen die alleen een vrouwelijke variant kennen	'Caissière' 'Naaister' 'Poetsvrouw'
Genderoverkoepelend	x	Genderneutrale beroepsnamen. Geen mannelijk of vrouwelijk achtervoegsel	'Verloskundige' 'Verpleegkundige' 'Zorgkundige'

Tabel 1: Indeling beroepsaanduidingen Europees Parlement

2.4 Gender en vertalen

In deze paragraaf wordt gender met betrekking tot vertalen behandeld. Om te beginnen wordt een algemeen theoretisch overzicht gegeven (2.4.1), vervolgens zullen voorafgaande onderzoeken behandeld worden (2.4.2), waarna er een classificatie van vertaalstrategieën volgt (2.4.3). Uiteindelijk vormen deze vertaalstrategieën de basis van de discussie in hoofdstuk 4.

2.4.1 Algemeen theoretisch overzicht

Hoewel de afgelopen jaren meer belangstelling is gekomen voor gender en taal in de academische vertaalwereld, is gender in combinatie met vertalen pas sinds kort een belangrijk onderwerp binnen de vertaalwetenschap. Dit is mogelijk te verklaren doordat andere onderzoeksvelden, zoals genderstudies, ook meer in de belangstelling zijn komen te staan. Ondertussen zijn in de vertaalwereld al meerdere theorieën gecreëerd met betrekking tot gender. Von Flotow (2015) noemt het ook wel flexibel omgaan met

genderkwesties in vertalingen: ‘from feminist, to ‘woman-interrogated’, to gay or queer approaches’ (40). Hierdoor zijn er in de 21e eeuw meerdere vertalingen uitgebracht welke specifiek queer of feministisch zijn. Deze vertalingen zijn ontstaan naar aanleiding van kritiek rondom traditionele vertalingen, die vaak ‘male-centered’ waren volgens feministen. ‘Male-centered’ in vertalen betekent dat personen die zich als ‘niet-man’ identificeren, vaak uit een tekst worden vertaald of juist als stereotype worden neergezet. Zo laat Von Flotow (2012) zien dat de Bijbel op een feministische manier vertaald kan worden, waardoor het opeens mogelijk is om Bijbelse verhalen vanuit niet-traditionele perspectieven te vertalen en inclusiviteit te waarborgen:

Suddenly, it was possible to read the Hebrew Elohim as being both feminine and masculine, and translate it as «God the Mother and Father»; suddenly it was possible to see that it might be inappropriate to address members of the Church as «brethren» only—in line with the male-focus of all previous English Bibles—; suddenly, and even more drastically, it became evident that in the story of creation in Genesis II, «the adam», in most Bible translations the first human, is in fact not a human male called Adam, but simply a sexless creature made from «adamah», from the earth. (129)

Dergelijke hervertalingen werden ontvangen met veel commentaar, waardoor gender als onderwerp in de vertaalwereld ook op een kritische manier bekeken werd. Aan de andere kant hebben dergelijke hervertalingen er ook voor gezorgd dat gender een actueel onderwerp bleef in de vertaalwereld. De grootste kritiek die vertalers van dit soort vertalingen te horen kregen, is dat het in de praktijk niet zal werken als een vertaling. Inclusiviteit in vertalingen is moeilijk door te voeren aangezien veel uitgeverijen een vertaling verwachten waarvan niet te zien is dat het een vertaling is:

Regarding co-operation with publishing houses in general, the situation continues to be precarious. According to the opinion of most of the translators, the issue of inclusive language is simply ignored by most of the publishing houses. Translations are still expected to be ‘fluently written and discreet’: they therefore should pretend to be originals, and translators should not be too much in evidence with their own comments (Wolf, 2015, p. 23)

Volgens Wolf (2015) krijgen vertalers, met name feministische vertalers, vaak de opmerking dat de inclusieve taal in hun vertalingen niet 'fluent' is. Deze kritiek komt niet alleen van de uitgeverijen, maar ook van proeflezers en recensenten (2015). Hierdoor wordt er door vertalers nog altijd gevochten om bepaalde veranderingen wel door te voeren. Volgens Susam-Sarajeva (2014) helpt het ook niet dat veel van de discussies rondom vertalen in de vertaalwetenschap redelijk onzichtbaar zijn in vergelijking met andere onderzoeksvelden:

Nonetheless, I believe that the relative disinterest and ignorance in matters related to translation in fields other than translation studies and in 'the real world' are due to the 'invisibility' of translation studies as a discipline itself. (168)

De status quo is om onzichtbaar te zijn als vertaler, waardoor bewustzijn voor bepaalde maatschappelijke onderwerpen in vertalen moeilijker bespreekbaar zijn dan in andere onderzoeksvelden.

Veel van het onderzoek dat gedaan is naar gender en vertalen hebben een feministische of 'queer' ondertoon. Verder bestaat er ook veel onderzoek dat zich focust op het vertalen van gender in literaire teksten of het vertalen van gender in audiovisuele teksten. Vaak hebben dit soort onderzoeken een filosofische ondertoon. Er is weinig empirisch onderzoek gedaan naar gender en het vertalen van gespecialiseerde teksten. Wat hierover wel te vinden is, wordt in paragraaf 2.4.2 verder besproken.

2.4.2 Voorafgaand onderzoek over gender en zakelijk vertalen

In paragraaf 2.4.1 is al vermeld dat er weinig empirisch onderzoek is gedaan naar gender en vertalen. Echter zijn er wel een aantal onderzoeken die gerelateerd zijn aan het onderzoek uit deze scriptie, zo zijn er bijvoorbeeld onderzoeken te vinden waarin gender in machinevertalingen worden behandeld. In paragraaf 2.3.2 heb ik bijvoorbeeld aangetoond

dat er voorbeeldzinnen in de Dikke van Dale staan die mogelijk wijzen op een bepaalde ongelijkheid in taal tussen man en niet-man. Bovendien zijn volgens veel (online) woordenboeken vrouwelijke beroepsnamen afgeleid van mannelijke beroepsnamen. Prates (2019) beweert dat vooroordelen kunnen voortvloeien uit de structuur van een taal:

It has been argued that one's language affects one's knowledge and cognition about the world..., and this leads to the discussion that languages that distinguish between female and male genders grammatically may enforce a bias in the person's perception of the world, with some studies corroborating this... as well some relating this with sexism... and gender inequalities... (6365)

Een 'gender bias' in machinevertalingen kan daarmee worden veroorzaakt, doordat bepaalde voorbeeldzinnen vaker geschreven worden. Wat hiermee bedoeld wordt, is dat vertaalmachines (bijv. Google Translate) gebruikmaken van veelvoorkomende vertalingen, of collocaties, die online gevonden zijn. Hierdoor kan men dus stellen dat 'gender bias in machinevertalingen' een soort vicieuze cirkel is. Bovendien kan het zijn dat deze 'bias' in de eerste instantie niet bestaat in de brontekst: 'Under some circumstances, this may incur an association of gender-specified pronouns (in the target) and gender-neutral ones (in the source) for lexicon pairs that frequently collocate in the corpora' (1). Veel vertaalmachines gebruiken dus informatie uit corpora (Cho, W. I., Kim, J. W., Kim, S. M., & Kim, N. S, 2019), waardoor er automatisch een gender wordt gekoppeld aan een persoonlijk voornaamwoord. Als gevolg hiervan worden bepaalde genders meer geassocieerd met bepaalde voornaamwoorden, wat betekent dat de eerdergenoemde vicieuze cirkel blijft bestaan. Als tijdelijke oplossing is het mogelijk om de vertaalmachines eens in de zoveel tijd te laten inspecteren door mensen: 'That is why algorithms likely need to be reviewed and revised regularly with human input, at least for the time being' (Kirckpatrick, 2016, p. 17), zodat de vertaalmachines up-to-date zijn met de huidige normen en waarden.

Veel van het voorafgaand onderzoek is dus gewijd aan machinevertalingen en hoe deze minder seksistisch of zelfs racistisch zouden kunnen zijn. Er zijn ook een aantal onderzoeken die zich toespitsen naar onderwerpen buiten machinevertalingen. Een voorbeeld is het onderzoek naar persoonlijke voornaamwoorden in Russische vertalingen van Engelse advertenties:

This article has investigated how companies build relationships with their potential customers through direct address, company personalization and intermediaries. When adverts are subsequently translated for another market, the strategies employed give indications of the power the company yields there. One important device for relationship building is addressing readers as 'you'; when translating into Russian, a choice has to be made between the formal and the familiar variant, a difference which does not exist in English (Smith, 2004, p. 300)

Smiths onderzoek is vergelijkbaar met deze scriptie, omdat een corpus wordt gebruikt om vertaalstrategieën te identificeren voor het vertalen van 'you'. In paragraaf 2.4.3 worden ook vertaalstrategieën gecategoriseerd, deze zijn tijdens het analyseren cruciaal. Toch gaan onderzoeken, zoals die van Smith, vaak over persoonlijke voornaamwoorden en is er nog weinig onderzoek gedaan naar beroepsnamen in vertalingen.

In deze scriptie worden onderdelen van het voorafgaand onderzoek gebruikt om te onderzoeken welke vertaalstrategieën met betrekking tot gender(neutraliteit) het meest worden gebruikt tijdens het vertalen van Engelse beroepsnamen naar het Nederlands.

2.4.3 Classificatie van vertaalstrategieën

Om in de discussie (4.2) een duidelijk overzicht te hebben worden alle vertaalstrategieën voor verschillende beroepsnamen hier uitgelegd. Een vertaalstrategie volgens Munday (2016) is 'the overall orientation of a translated text (e.g. literal translation [...]) while a procedure is a specific technique used at a given point in a text (e.g. borrowing, calque [...])'

(24). Dit kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Een van de meest bekende is woord-voor-woord, ofwel 'letterlijk', tegenover zin-voor-zin, ofwel 'vrij'; het tweede concept werd bekend door de Bijbelvertaling van St. Jerome. Dit soort vertaalstrategieën zijn later uitgebreid door linguïsten zoals Vinay en Darbelnet, die spraken van 'direct translation' en 'oblique translation' (Munday, 2016). Verder waren er ook andere linguïsten die hun eigen model ontwikkelden, zoals Nords 'instrumental translation' en 'documentary translation', en Tourys 'acceptability' en 'adequacy'. Deze strategieën verschillen van elkaar in thema, maar hebben met elkaar gemeen dat het gaat om 'target-oriented' of 'source-oriented' vertalen (Munday, 2016). Andrew Chesterman (2010) gaat nog een stap verder en stelt dat een vertaalstrategie eigenlijk terug te leiden is naar 'iets veranderen':

Deze zou een goed beeld geven van het domein waarbinnen strategieën werkzaam zijn: de ruimte tussen de bron- en de doelttekst. 'Verander iets' zou informeel als volgt kunnen worden omschreven: als je niet tevreden bent met de vertaling die meteen bij je opkomt – omdat die bijvoorbeeld ongrammaticaal of semantisch vreemd of pragmatisch zwak is – verander er dan iets aan. (153)

Chesterman voegt hieraan toe dat het mogelijk is om een gedetailleerder beeld van een vertaalstrategie te krijgen door deze te beschouwen als een soort verandering. Dit concept is goed toe te passen op langere teksten. Echter ligt de focus in deze studie op individuele en specifieke keuzes voor het vertalen van beroepsnamen. Dit heeft ertoe geleid dat ik een eigen 'set' vertaalstrategieën zal definiëren en gebruiken. Ik definieer een strategie als volgt: de specifieke aanpak die een vertaler gebruikt om een Engelse beroepsnaam te vertalen naar het Nederlands.

Onder 'strategie' zijn vijf verschillende categorieën te benoemen. De eerste twee vertaalstrategieën zijn duidelijke **veranderingen** in de tekst. Dus, **genderspecifiek naar niet-genderspecifiek**; hier zal naar verwezen worden met **neutrale strategie**. De neutrale

strategie is enigszins vergelijkbaar met de binaire en niet-binaire beroepsaanduidingen uit Tabel 1 (paragraaf 2.3.3). Een voorbeeld van neutrale strategie zou zijn: ‘midwife’ naar ‘verloskundige’. Zowel de inclusieve en exclusieve mannelijke variant uit Tabel 1 zullen onder deze strategie in de doelttekst te vinden zijn. Aangezien Nederlands een gendertaal is zal de neutrale strategie naar verwachting het minst toegepast worden. Onder deze strategie zouden ook beroepsnamen kunnen vallen die buiten de context wel een gender lijken te hebben, maar voor dit onderzoek focus ik me alleen op de individuele beroepsnamen.

De tweede aanpak is **niet-genderspecifiek naar genderspecifiek**; deze categorie heet **gender-strategie**. De beroepsaanduiding uit Tabel 1 die hierbij hoort is:

genderoverkoepelend in de doelttekst, waarna deze beroepsaanduiding in de brontekst binaire of niet-binaire is vertaald. Dus, veranderingen zoals ‘teacher’ naar ‘lerares’ of ‘leraar’ zijn met een genderaanpak vertaald. Beroepsnamen die onder deze categorie vallen zijn in de brontekst altijd genderneutraal en in de doelttekst zijn ze altijd genderspecifiek. Naar verwachting zal deze strategie juist vaker toegepast worden door vertalers. De derde strategie is **‘behouden’**. Hiermee wordt bedoeld dat de beroepsnaam in de brontekst gelijkstaat aan de beroepsnaam in de doelttekst; dit is enigszins vergelijkbaar met een brongetrouwe vertaling. Onder behouden zijn ook twee subcategorieën te benoemen:

genderneutraal behouden en **genderspecifiek behouden**. Een voorbeeld van genderneutraal behouden is van ‘teacher’ naar ‘leerkracht’. Als de strategie genderneutraal behouden wordt toegepast dan zijn de beroepsnamen in zowel de bron- als doelttekst genderoverkoepelend (Tabel 1). Voorbeelden van genderspecifiek behouden zijn: ‘midwife’ naar ‘vroedvrouw’ en ‘policeman’ naar ‘politieaan’. Onder genderspecifiek behouden kunnen alle varianten van zowel binaire als niet-binaire beroepsaanduidingen (Tabel 1)

vallen. In de bron- en doelttekst zijn dus geen genderoverkoepelende beroepsaanduidingen te vinden. Bij de aanpak 'behouden' blijft de stem van de vertaler redelijk onzichtbaar, terwijl deze bij 'verandering' juist meer aanwezig kan zijn.

De derde strategie is **weglatting**. De beroepsnamen uit de brontekst zijn in de doelttekst om een bepaalde reden weggelaten. De vertaler heeft in deze situatie de keuze gemaakt om de beroepsnaam in de context te verwerken. Als het bijvoorbeeld gaat om de beroepsnaam 'teacher' dan zouden mogelijke vertalingen onder deze strategie als volgt zijn: 'Zij geeft les' in plaats van 'zij is een lerares'. Nog een reden zou kunnen zijn dat de vertaler de beroepsnaam niet als belangrijke informatie zag en uit de doelttekst heeft gelaten.

De neutrale strategie, genderstrategie, genderneutraal behouden, genderspecifiek behouden, en weglating zijn de vertaalstrategieën die gebruikt worden tijdens het analyseren van de informatie uit de corpora. Hierdoor zal het duidelijk worden welke vertaalstrategie de voorkeur heeft van Nederlandse vertalers. Uiteindelijk moet dit een duidelijk beeld schetsen van gender in Nederlandse vertalingen van Engelse beroepsnamen.

Strategie	Subcategorie	Uitleg	Voorbeeld	Aanduiding
Verandering	Neutrale strategie	Beroepsnaam is vertaald van genderspecifiek naar niet-genderspecifiek	'Midwife' → 'verloskundige'	A
	Gender-strategie	Beroepsnaam is vertaald van niet-genderspecifiek naar genderspecifiek	'Teacher' → 'leraar'/'lerares'	B
Behouden	Genderneutraal behouden	Genderneutrale beroepsnaam in de brontekst is ook genderneutraal in de doelttekst	'Teacher' → 'leerkracht' 'Doctor' → 'arts'	C
	Genderspecifiek behouden	Genderspecifieke beroepsnaam in de brontekst is ook genderspecifiek in de doelttekst	'Midwife' → 'vroedvrouw'	D
Weglatting	x	Beroepsnaam in de brontekst is weggelaten in de doelttekst	x	E

Tabel 2: Classificatie van vertaalstrategieën

Tabel 2 is een overzicht van alle strategieën die gebruikt zullen worden tijdens het analyseren van de data. Aan deze vijf strategieën wordt nog een mogelijkheid toegevoegd, naast 'A, B, C, D en E' zal in de analyse namelijk ook strategie 'X' te vinden zijn. Deze aanduiding zal gebruikt worden als de doelttekst niet overeenkomt met de brontekst of als er andere onduidelijkheden rondom de vertaling zijn. Ter illustratie: het kan voorkomen dat een woord uit de brontekst, bijvoorbeeld 'nanny', gezien wordt als de naam van een persoon of personage, waardoor er in de doelttekst zinnen ontstaan zoals: 'Wat is er gebeurd, Nanny?'. Dergelijke zinnen zijn onbruikbaar voor mijn analyse en zullen dus buiten beschouwing gelaten worden.

2.5 Conclusie en onderzoeksvraag

Kortom, Nederlands is een gendertaal, wat te zien is aan de Nederlandse beroepsnamen. Dit heeft een lange historische achtergrond, maar deze 'genderberoepsnamen' zijn tegenwoordig nog steeds de norm. Bovendien bestaat er nog veel verwarring rondom beroepsnamen, wat ook te zien is aan de richtlijnen van taalhandboeken en woordenboeken die door menig Nederlander gebruikt worden. Verder zijn de huidige beroepsnamen volgens het Europees Parlement op te delen in categorieën. Tevens is er onderzoek gedaan naar gender in vertalingen, maar er is minder onderzoek gedaan naar het vertalen van beroepsnamen met betrekking tot gender. Als gevolg daarvan focust mijn onderzoek zich vooral op vertaalstrategieën voor het vertalen van beroepsnamen. Deze categorieën zijn op een rij gezet en worden in hoofdstuk 3 gebruikt. Het classificeren van vertaalstrategieën zal uiteindelijk leiden tot het beantwoorden van mijn onderzoeksvraag: hoe gaan vertalers om met het vertalen van genderneutrale en -specifieke beroepsnamen in ondertiteling, van Engels naar Nederlands?

3. Methode

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk zal ik een overzicht geven van het corpus dat gebruikt gaat worden voor dit onderzoek over beroepsnamen in Nederlandse vertalingen. Verder wordt het proces van het kiezen van beroepsnamen uitgelegd. Voordat alle data wordt geanalyseerd (hoofdstuk 4), worden alle verdere processen die hieraan voorafgingen ook uitgelegd.

3.2 Corpus

Het corpus dat voor dit onderzoek wordt gebruikt is te vinden in Sketch Engine: OPUS2 Engels-Nederlands. Sketch Engine² is een verzamelplek voor corpora, waarin een grote hoeveelheid verschillende talen te vinden is (Kilgarriff et al., 2004, 2014). In Sketch Engine zijn vijf parallelle corpora te vinden die taalrichting Engels-Nederlands hebben. Deze corpora zijn: DGT, EUROPARL7, EUR-Lex judgments, EUR-Lex, OPUS2. Ik heb besloten om uit deze corpora alleen OPUS2 te gebruiken en de vier overgebleven corpora buiten beschouwing te laten. De reden hiervoor is dat de DGT, EUROPARL7, EUR-Lex judgments en EUR-Lex vaak dezelfde vertalingen hanteren voor woorden, omdat de beroepsnamen in deze corpora vrijwel alleen uit officiële documenten komen of te vinden zijn in documenten die door het Europees Parlement worden gebruikt. Hierdoor zouden de resultaten niet verschillend genoeg zijn om mijn onderzoek uit te kunnen voeren. Tijdens het zoeken naar geschikte beroepsnamen voor mijn onderzoek kwam ik in de bovengenoemde corpora niet alleen veel dezelfde beroepsnamen tegen, maar ook beroepsnamen die verder niet interessant zijn voor mijn onderzoek. Een voorbeeld hiervan is 'manufacturer', deze beroepsnaam komt in alle

---

² <http://www.sketchengine.eu>

vier corpora voor en is in de vertalingen alleen terug te vinden als ‘fabrikant’ of ‘fabrikant(en)’. Nog een voorbeeld is de beroepsnaam ‘leader’, die vaak vertaald wordt naar ‘projectleider’, ‘leider’ en zelden naar ‘leidster’ in DGT, EUROPARL7, EUR-Lex judgments en EUR-Lex. Daarentegen kent ‘leader’ verschillende variaties in OPUS2, namelijk ‘projectleider’, ‘projectleidster’, ‘leider’, ‘leidster’, ‘bendeleider’, ‘partijleider’, ‘thematische-groepsleider’, ‘burgerleider’, ‘verzetsleider’, enz. Alhoewel de bovengenoemde beroepsnamen alleen een illustratieve functie hebben, geven deze wel aan dat er meer variatie te vinden is buiten DGT, EUROPARL7, EUR-Lex judgments en EUR-Lex. Daarom wordt in dit onderzoek alleen gebruik gemaakt van OPUS2 Engels-Nederlands.

OPUS2 is opgemaakt uit een aantal verschillende teksttypes/subcorpora: ECB, EMEA, EUconst, Europarl3, KDE4, KDEdoc, MultiUN, OpenOffice, OpenOffice3, OpenSubtitles2011, RF, SETIMES2, SPC, TEP, Tatoeba, TedTalks, UN en hrerWaC. Het overgrote deel van de items in OPUS2 komt uit MultiUN en OpenSubtitles2011, die respectievelijk 46.4% en 49.3% van het corpus opmaken³. Overigens zijn er ook veertig talen te selecteren uit OPUS2⁴. Items uit MultiUN vallen te vergelijken met items die ook te vinden zijn in DGT, EUROPARL7, EUR-Lex en EUR-Lex judgments. Een voorbeeld hiervan is de vertaling van ‘leider’ naar ‘projectleider’ of ‘partijleider’. Aangezien eerder is besloten om geen woorden uit die vier corpora te gebruiken vanwege het gebrek aan variërende vertalingen, zal ik voor mijn onderzoek alleen gebruikmaken van de items uit OpenSubtitles2011.

---

³ <https://www.sketchengine.eu/opus-parallel-corpora/#toggle-id-1>

⁴ Afrikaans, Albaans, Arabisch, Bosnisch, Bulgaars, Chinees simpel, Chinees traditioneel, Kroatisch, Tsjechisch, Deens, Nederlands, Estisch, Fins, Frans, Grieks, Hebreeuws, Hindi, Hongaars, Italiaans, Japans, Koreaans, Wit-Russisch, Letlands, Macedonisch, Noorweegs Bokmål, Perzisch, Pools, Portugees Brazilië, Portugees Portugal, Roemeens, Russisch, Servisch, Slovaaks, Sloveens, Spaans, Zweeds, Turks, Oekraïens.

OpenSubtitles2011 is een uitbreiding van een ouder ondertitelcorpus en is tevens een van de grootste parallele corpora in OPUS2. OpenSubtitles2011 heeft vijftig talen ter beschikking en meer dan 8 miljard woorden:

- 54 languages, 1,025 bitexts
- total number of files: 1,390,584
- total number of tokens: 8.31G
- total number of sentence fragments: 1.22G⁵

Het corpus is gebaseerd op een gratis website waar gebruikers zelf ondertitels kunnen uploaden (www.opensubtitles.org). In de originele collectie zitten veel duplicaten, zoals ondertitelvarianten uit dezelfde film of serie; dit zal ook terugkomen in paragraaf 4.3.3. Verder is er veel 'noise' te vinden in dit subcorpus, oftewel beschadigde bestanden (verkeerde taal, verkeerd gecodeerd, verkeerde film, enz.) (Tiedemann, 2012). Op de bovengenoemde site is te zien welke films en series ondertiteld zijn.

Het feit dat alle data voor dit onderzoek uit een corpus komt waarin alleen ondertitels staan, zorgt voor een aantal voor- en nadelen. Ondertitels zijn vaak relatief informeel geschreven, waardoor de data uit OpenSubtitles2011 een afspiegeling is van hedendaags gesproken taal. In tegenstelling tot veel literaire onderzoeken naar gender in vertalingen, sluiten de resultaten uit mijn onderzoek aan op hoe de taal nu gebruikt wordt door Nederlandssprekende mensen. Verder omvat ondertiteling veel verschillende genres en is het subcorpus OpenSubtitles2011 groot, waardoor er veel variatie te vinden is, als het aankomt op beroepsnamen. Bovendien komen hierdoor creatieve vormen van

---

⁵ <https://opus.nlpl.eu/OpenSubtitles2011.php>

beroepsnamen en genderneutraliteit aan het licht, iets waar ik niet aan gedacht had voordat ik begon met het coderen van de data (paragraaf 4.3.3).

Een nadeel dat inherent is aan de vorm van de taal, is dat ondertiteling op een vlotte manier gedaan moet worden. Hiermee wordt bedoeld dat het voor ondertitelaars belangrijk is om zinnen kort te vertalen, omdat de lezer ook visuele input krijgt en dus niet te veel tekst kan lezen. Hierdoor is het mogelijk dat er vertaalkeuzes worden gemaakt op basis van kleinere zinnen. Er zal daarmee minder snel gekozen worden om van één beroepsnaam twee losse woorden te maken. Toch is het in Nederland redelijk vanzelfsprekend om ondertitels te lezen, zeker als het om een film of serie gaat waarin geen Nederlands wordt gesproken (Prieels et al., 2014). Een conclusie die hieruit getrokken moet worden betreft de mogelijkheid dat de keuze voor kleinere zinnen niet altijd gemaakt zal worden, omdat de Nederlandse film- of seriekijker gewend is aan ondertitels lezen.

3.3 Datacollectie

Voordat het duidelijk was welk corpus of welke corpora ik zou gebruiken, heb ik een woordenlijst opgesteld van de meest voorkomende zelfstandige naamwoorden in alle vijf genoemde corpora. Uit deze zelfstandige naamwoorden heb ik per corpus een woordenlijst gemaakt waarin alle beroepsnamen staan (zie Bijlage). Hierin staat ook vermeld hoe vaak deze voorkomen in het corpus en hoe ‘populair’ de woorden zijn in het corpus. Hieruit bleek dat alleen OPUS2 de significante variatie in beroepsnamen bezat, die bruikbaar was voor mijn onderzoek. Nadat het duidelijk was welke (sub)corpus gebruikt zou worden, heb ik besloten welke beroepsnamen te gebruiken. Dit heb ik ook gedaan door middel van de woordenlijst, aangezien ik de aparte lijst met de ‘populairste’ beroepsnamen uit OPUS2 al klaar had liggen. Ik heb naar de individuele beroepsnamen uit de corpora gekeken en

besloten welke woorden de meest gevarieerde uitkomsten hadden, eveneens heb ik gekeken welke woorden het meest relevant waren voor mijn onderzoek.

Met de vertaalstrategieën in mijn achterhoofd heb ik besloten om beroepsnamen die aanvankelijk niet in de woordenlijst voorkwamen handmatig op te zoeken, voornamelijk om een gelijke verdeling tussen genderneutrale en -specifieke beroepsnamen te garanderen. Er bleek genoeg data te zijn voor de handmatig opgezochte beroepsnamen. Uiteindelijk zijn er vijftien beroepsnamen geselecteerd.

	Beroepsnamen	Genderspecifiek of -neutraal	Frequentie
1	Lawyer	Genderneutraal	83.485
2	Chairman	Genderspecifiek	82.422
3	Soldier	Genderneutraal	78.836
4	Teacher	Genderneutraal	73.032
5	Cop	Genderspecifiek	61.604
6	Farmer	Genderneutraal	6.569
7	Nurse	Genderspecifiek	4.676
8	Mayor	Genderspecifiek	3.257
9	Scientist	Genderneutraal	2.847
10	Writer	Genderneutraal	2.408
11	Dancer	Genderneutraal	1.532
12	Policeman	Genderspecifiek	1.396
13	Singer	Genderneutraal	1.151
14	Businessman	Genderspecifiek	1.009
15	Nanny	Genderspecifiek	965

Tabel 3: Initiële beroepsnamen en hun frequentie in OpenSubtitles2011

De vijftien beroepsnamen uit Tabel 3 zijn opgedeeld in zeven genderspecifieke beroepsnamen en acht genderneutrale beroepsnamen. Beroepsnamen worden onder genderspecifiek geplaatst als deze een vrouwelijke tegenpool hebben, dus 'businesswoman' en 'mayoress'. Verder zijn Engelse beroepsnamen die oorspronkelijk alleen geassocieerd werden met één geslacht en pas recentelijk voor meerdere geslachten gebruikt worden ook onder genderspecifiek gecategoriseerd. Een voorbeeld hiervan is 'nurse'. Omdat 'nurse' een verzorgende functie is, werd dit beroep historisch gezien vaak door vrouwen beoefend.

Tegenwoordig zijn er ook mannelijke ‘nurses’ en hiervoor worden ook met regelmaat constructies als ‘male nurse’ gebruikt. Beroepsnamen worden tot genderneutraal gerekend als deze voor mannen en vrouwen worden gebruikt in het Engels. Beide categorieën kunnen uiteindelijk ook weer naar genderspecifiek of -neutraal vertaald worden in het Nederlands (zie Tabel 4).

Om te onderzoeken hoe er omgegaan wordt met het vertalen van gender en beroepsnamen, moeten er ongeveer evenveel genderneutrale en -specifieke brontekstwoorden zijn.

Hierdoor zal alle verzamelde data een duidelijk beeld geven van de strategieën die het meest gebruikt worden, zonder dat deze al te veel één kant op wijzen vanwege een groot verschil tussen genderspecifieke en -neutrale brontekstberoepsnamen. Bovendien is het van belang dat alle beroepsnamen, die uiteindelijk gebruikt worden in dit onderzoek, op drie manieren kunnen worden vertaald: mannelijk, vrouwelijk en genderneutraal. In Tabel 4 is te zien dat de meeste beroepsnamen verenigbaar zijn met elk van de drie opties, op ‘mayor’ en ‘farmer’ na. Aangezien deze twee beroepsnamen niet genderneutraal vertaald kunnen worden, heb ik besloten deze uit de dataset te verwijderen. Verder is ook ‘policeman’ uit de dataset gehaald, omdat deze ongeveer dezelfde vertalingen heeft als ‘cop’. Ik prefereer in dit geval ‘cop’ boven ‘policeman’, omdat het duidelijk werd tijdens het coderen dat in vertalingen van ‘cop’ meer variatie te vinden was dan in vertalingen van ‘policeman’. De mogelijke vertalingen zijn te vinden in Tabel 4.

Beroepsnamen	Mannelijk	Vrouwelijk	Neutraal
Lawyer	<ul style="list-style-type: none"> • Advocaat • Jurist 	<ul style="list-style-type: none"> • Advocate • Juriste 	<ul style="list-style-type: none"> • Raadspersoon • Rechtspersoon
Chairman	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter 	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzitster 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoofd • Leidinggevende
Soldier	<ul style="list-style-type: none"> • Soldaat • Landsverdediger 	<ul style="list-style-type: none"> • Soldate • Landsverdedigster 	<ul style="list-style-type: none"> • Militair

Teacher	<ul style="list-style-type: none"> • Leraar • Onderwijzer • Meester 	<ul style="list-style-type: none"> • Lerares • Juffrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkracht • Onderwijskracht
Cop	<ul style="list-style-type: none"> • Smeris • Flik • Politieagent 	<ul style="list-style-type: none"> • Politieagente 	<ul style="list-style-type: none"> • Agent • Politie
Farmer	<ul style="list-style-type: none"> • Boer • Landbouwer 	<ul style="list-style-type: none"> • Boerin 	<ul style="list-style-type: none"> • x
Nurse	<ul style="list-style-type: none"> • Verpleger 	<ul style="list-style-type: none"> • Verpleegster • Zuster • Voedster 	<ul style="list-style-type: none"> • Verpleegkundige
Mayor	<ul style="list-style-type: none"> • Burgemeester 	<ul style="list-style-type: none"> • x 	<ul style="list-style-type: none"> • x
Scientist	<ul style="list-style-type: none"> • Wetenschapper 	<ul style="list-style-type: none"> • Wetenschapster 	<ul style="list-style-type: none"> • Geleerde
Writer	<ul style="list-style-type: none"> • Schrijver 	<ul style="list-style-type: none"> • Schrijfster 	<ul style="list-style-type: none"> • Auteur • Schrijfkundige
Dancer	<ul style="list-style-type: none"> • Danser 	<ul style="list-style-type: none"> • Danseres 	<ul style="list-style-type: none"> • Danskundige • ... persoon
Policeman	<ul style="list-style-type: none"> • Politieagent 	<ul style="list-style-type: none"> • Politieagente 	<ul style="list-style-type: none"> • Agent
Singer	<ul style="list-style-type: none"> • Zanger 	<ul style="list-style-type: none"> • Zangeres 	<ul style="list-style-type: none"> • Musicus • Zangkundige • ... persoon
Businessman	<ul style="list-style-type: none"> • Zakenman 	<ul style="list-style-type: none"> • Zakenvrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • Zakenpersoon
Nanny	<ul style="list-style-type: none"> • Oppasser 	<ul style="list-style-type: none"> • Oppasster • Kindermeisje • Kinderjuffrouw 	<ul style="list-style-type: none"> • Oppas

Tabel 4: Mogelijke Nederlandse vertalingen

In Tabel 4 staan mogelijke Nederlandse vertalingen. Natuurlijk geldt dat voor bepaalde beroepsnamen ook andere mogelijke vertalingen zijn, omdat bepaalde beroepen ook specifieker vermeld kunnen worden. ‘Ballet dancer’ kan bijvoorbeeld vertaald worden naar ‘ballerina’. Echter zijn dit soort vertalingen niet vermeld in Tabel 4, omdat van tevoren niet zeker is welke varianten voor zullen komen tussen de steekproeven.

3.4 Data-analyse

Voordat de gekozen beroepsnamen uit Sketch Engine geëxporteerd konden worden, moest besloten worden welke items gebruikt zouden worden. Een aantal van de gekozen beroepsnamen kwamen namelijk veel voor in OPUS2 en sommige beroepsnamen, zoals

'lawyer' en 'teacher', kwamen zelfs meer dan 70 duizend keer voor in het corpus. Het zou onmogelijk zijn om per beroepsnaam alle items te verwerken in dit onderzoek, omdat deze items later ook nog handmatig gecodeerd hadden moeten worden. Als oplossing heb ik van alle beroepsnamen honderd items gepakt om te analyseren. Een willekeurige steekproef van honderd items werd geselecteerd in Sketch Engine, en geëxporteerd naar een Excel-bestand, waarin vervolgens honderd gevallen van alle vijftien beroepsnamen kwamen te staan, wat in totaal vijftienhonderd gevallen opleverde ter analyse.

De geëxporteerde informatie was als volgt: het item, de referentie (OpenSubtitles2011), de brontaalzin en de doeltaalzin. Vanaf dit punt heb ik de items handmatig gecodeerd. Dit houdt in dat ik voor elk item heb besloten welke vertaalstrategie is toegepast (Tabel 2). Eveneens was dit het punt waarop duidelijk werd dat niet alle items op correcte wijze 'aligned' waren, waardoor er nog een zesde strategie moest worden toegevoegd: 'X'. De 'X' wijst op een verkeerde alignment van de zinnen of eventueel een andere fout waardoor het onmogelijk is om het item onder een van de bestaande strategieën te plaatsen. Nadat de items van alle beroepsnamen gelabeld waren met een strategie, heb ik besloten drie van de vijftien beroepsnamen uit het onderzoek te houden, namelijk 'policeman', 'mayor' en 'farmer', om redenen die eerder zijn besproken in paragraaf 3.3. Overigens werden deze beroepsnamen alleen met strategie B, D of X vertaald, waardoor er weinig te zeggen viel over deze beroepsnamen. Uiteindelijk zijn in het totaal twaalfhonderd items gebruikt in de analyse.

Nadat alle items gecodeerd waren besloot ik om strategieën B en D verder op te delen in mannelijk en vrouwelijk. Hiermee wordt bedoeld dat strategie B en D, beide vertalingen naar een genderspecifieke beroepsnaam zijn. In dit deel van de analyse worden alle andere

strategieën als 'X' gecodeerd (strategie A, C, E en X uit Tabel 3). Strategie A (genderspecifiek → genderneutraal) en C (genderneutraal behouden) kunnen namelijk niet een vertaling naar mannelijk of vrouwelijk zijn, omdat er bij deze strategieën vanuit wordt gegaan dat de doelttekstberoepsnaam genderneutraal is. Verder zullen strategie E (weglaten) en X (n.v.t.) hier ook bij horen, omdat weggelaten en ontbrekende beroepsnamen niet naar mannelijke of vrouwelijke varianten vertaald kunnen worden. Nadat alles nogmaals gecodeerd was, is er een groot Excelsheet gemaakt van alle informatie. Deze informatie is uiteindelijk in een PivotTable gezet, waarna er tabellen en figuren van de data zijn gemaakt.

3.5 Conclusie

In dit hoofdstuk is een drietal hoofdzaken van de methodiek besproken. Ten eerste is er uitgelegd welk (sub)corpus gebruikt is voor het samplen van de data. Ten tweede zijn de steekproeven door middel van randomiseren uit de corpora gehaald. Ten derde zijn er van de verzamelde data een aantal tabellen en figuren gemaakt. Deze tabellen en figuren zijn verdeeld in genderspecifieke en genderneutrale woorden. Dit proces heeft uiteindelijk data opgeleverd die geanalyseerd kon worden met betrekking tot gender, beroepsnamen en vertalen. Het coderen van alle items zal een duidelijk beeld schetsen van de vertaalstrategieën, welke veel worden toegepast voor het vertalen van beroepsnamen. Verder is het opdelen van de brontekstwoorden in genderspecifiek en genderneutraal belangrijk om te kunnen onderzoeken of genderneutraliteit in de doelttekst vaker voorkomt bij genderspecifieke of -neutrale brontekstwoorden. In de analyse en discussie van hoofdstuk 4 wordt aan de hand van deze data gepoogd om de onderzoeksvraag te beantwoorden: hoe gaan vertalers om met het vertalen van genderneutrale en -specifieke beroepsnamen in ondertitels als een gespecialiseerd teksttype, van Engels naar Nederlands?

4. Analyse en discussie

4.1 Inleiding

In hoofdstuk 4 wordt verder ingegaan op de bevindingen uit de onderzoeksdata en hoe deze geïnterpreteerd kunnen worden. In paragraaf 4.2 worden alle resultaten besproken op een kwantitatieve manier en verder opgedeeld in een analyse van alle data (4.2.1) en wordt een verdeling gemaakt van de genderspecifieke doeltekstwoorden in mannelijke of vrouwelijke beroepsnamen (4.2.2). In paragraaf 4.3 wordt op een kwalitatieve manier gekeken naar de analyse uit 4.2. Ten eerste zal genderneutraliteit in het vertalen van beroepsnamen aan bod komen in 4.3.1 en daarna zal in 4.3.2 verder ingegaan worden op genderspecifieke beroepsnamen. Als laatste zal in 4.3.3 de mogelijkheid van genderneutraliteit en weglating besproken worden.

4.2 Kwantitatieve analyse

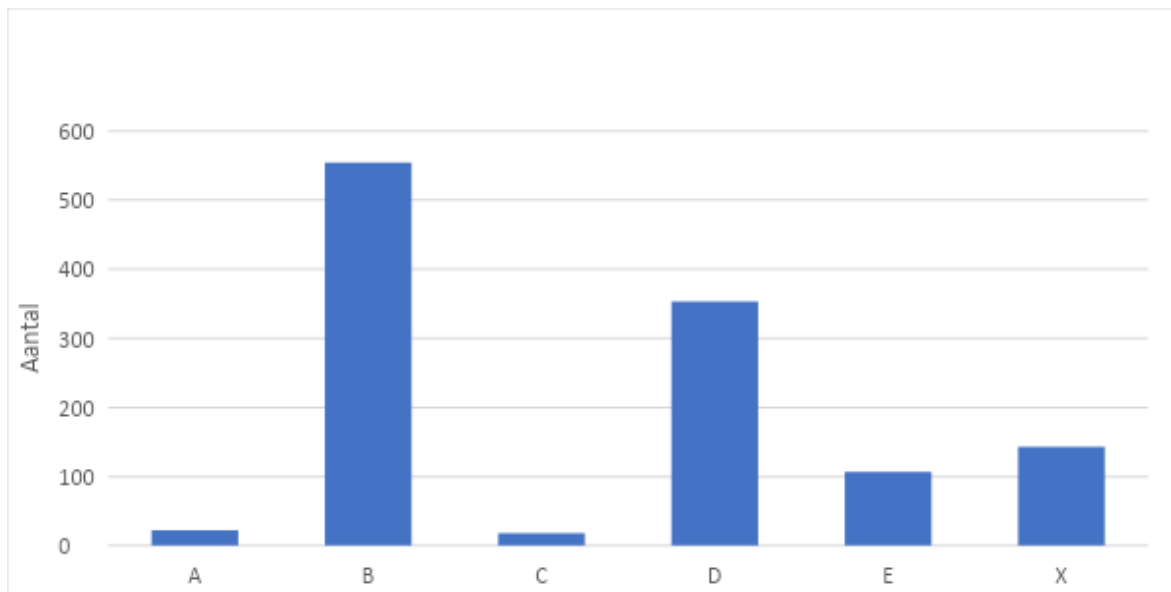
De analyse bestaat uit twee delen, namelijk; vertaalstrategieën (Tabel 2) en een verdere opdeling van genderspecifieke beroepsnamen in mannelijk en vrouwelijk. In paragraaf 4.2.1 en 4.2.2 zal in detail besproken worden waarom deze opdeling van belang is.

4.2.1 Analyse vertaalstrategieën

Uit de verzamelde data zijn de resultaten in Tabel 3 en Figuur 1 te zien.

Vertaalstrategieën	A	B	C	D	E	X	Totaal
Hoeveelheid	22	555	17	353	107	143	1000
Percentage	2	46	1	30	9	12	100

Tabel 5: Verzameling van alle vertaalstrategieën. A = genderspecifiek -> genderneutraal, B = genderneutraal -> genderspecifiek, C = genderneutraal behouden, D = genderspecifiek behouden, E = weglaten X = niet van toepassing

Figuur 1: Verzameling van alle vertaalstrategieën. A = genderspecifiek -> genderneutraal, B = genderneutraal -> genderspecifiek, C = genderneutraal behouden, D = genderspecifiek behouden, E = weglaten X = niet van toepassing

Uit Tabel 5 en Grafiek 1 kan men opmaken dat in 555 van de 1200 gevallen (46%) strategie B is toegepast. Dit houdt in dat er 555 keer een keuze is gemaakt om van een genderneutraal brontekstwoord een genderspecifiek doelttekstwoord te maken. Voorbeelden van deze strategie worden gegeven in voorbeeld (1) en (2)⁶.

(1a) I'm looking for a singer.

(1b) Ik zoek 'n zangeres.⁷

(2a) And if a teacher or a fireman could do it, they would do it, too.

(2b) En als een leraar of een brandweerman ... het kon doen ... zouden zij het ook doen.

In 353 van de 1200 gevallen (30%) is strategie D toegepast, wat betekent dat de twee strategieën die het meest terug te vinden zijn, allebei een vertaling naar een genderspecifieke beroepsnaam zijn. Voorbeeld (3) en (4) illustreren strategie D.

(3a) Nannies talk and I heard that your family needed someone.

(3b) Ik hoorde van 'n kindermeisje in 't park ... dat u iemand zocht.

⁶ In alle voorbeelden is (a) de Engelse brontekst en (b) de Nederlandse vertaling.

⁷ Alle voorbeelden komen uit OpenSubtitles2011 (<https://opus.nlpl.eu/OpenSubtitles2011.php>)

(4a) Not one legitimate businessman in Hong Kong would work with you.

(4b) Geen enkele eerlijke zakenman in Hongkong wilde met je werken.

Van 143 van de 1200 gevallen (12%) was het onmogelijk te concluderen welke strategie was toegepast en deze kregen dus strategie X toegewezen, zoals geïllustreerd in voorbeeld (5) en (6).

(5a) Mr Brewster, this is Mr Dancer.

(5b) Mr Brewster, dit is Mr Dancer.

(6a) Shoot that cop.

(6b) Wat?

Voorbeeld (5) kwam bij meerdere beroepsnamen voor, omdat sommige beroepsnamen ook gebruikt kunnen worden als achternamen. Strategie E is in 107 van de 1200 gevallen (9%) toegepast, wat inhoudt dat er vaker is gekozen om een beroepsnaam in de brontekst weg te laten, dan te vertalen naar een genderneutrale variant. Voorbeeld (7) en (8) illustreren strategie E. Deze voorbeelden demonstreren dat er op meerdere manieren weglating toegepast kan worden tijdens het vertalen. In voorbeeld (8) is van het zelfstandig naamwoord 'writer' een werkwoord gemaakt, namelijk 'schrijven'.

(7a) You don't need a lawyer 'cause I'm not gonna charge you.

(7b) Die heb je niet nodig, want ik ga geen proces-verbaal indienen.

(8a) Wouldn't you like to be a book writer?

(8b) Zou je geen boeken willen schrijven?

De volgende strategie in de rij is A, welke in 22 van de 1200 gevallen (2%) terugkomt; dit is vertaling van genderspecifiek naar genderneutraal (zie voorbeeld (9) en (10)).

(9a) Registered nurse.

(9b) Erkend verpleegkundige.

(10a) I'll be the waiter, but not your nanny.

(10b) Ik ben de ober, niet je oppas.

Als laatste is strategie C (een genderneutrale vorm behouden) maar 17 keer toegepast binnen 1200 items (1%). Voorbeeld (11) en (12) laten strategie C zien.

(11a) Now, me and the mad scientist got to rip apart the block.

(11b) Nu moeten ik en de gekke geleerde het motorblok openen.

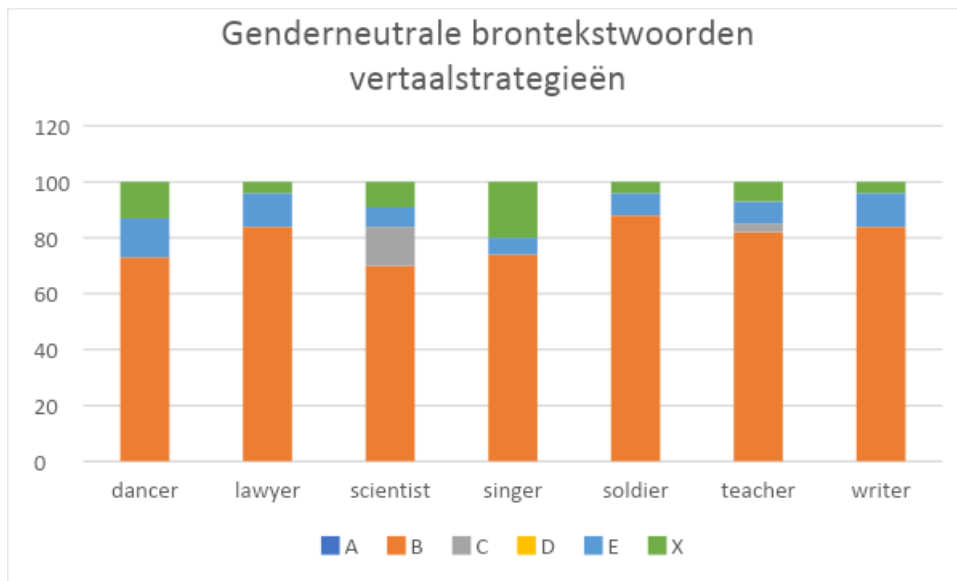
(12a) You're the scientist.

(12b) Jij bent toch kerneleerde?

Alhoewel alle vertaalstrategieën zijn teruggevonden in de data, is het duidelijk dat de voorkeur uitgaat naar gendervertalingen, omdat genderneutrale vertalingen in totaal slechts 39 van de 1200 (3%) keer voorkomt. Deze genderstrategie werd toegepast als er een genderspecifiek brontekstwoord was, maar ook als er een genderneutraal brontekstwoord te vertalen was. Er is zelfs vaker een besluit genomen om een beroepsnaam in zijn geheel weg te laten uit de doelttekst, in plaats van een verandering te maken naar een genderneutrale beroepsnaam.

Dat 555 van de 1200 (46%) beroepsnamen onder categorie B (genderneutraal → genderspecifiek) vallen en daarmee bijna de helft van alle data betreft, heeft ook te maken met de brontekstwoorden die gekozen zijn. Verder zijn drie beroepsnamen uit de dataset verwijderd, zoals in paragraaf 3.4 al kort belicht is, vanwege een gebrek aan variatie in de resultaten. Wat dit heeft opgeleverd zijn zeven genderneutrale brontekstwoorden (58%) en vijf genderspecifieke brontekstwoorden (42%), van in totaal twaalf brontekstwoorden. Het is mogelijk dat strategie B (genderneutraal → genderspecifiek) dus vaker terugkomt doordat er simpelweg meer genderneutrale brontekstwoorden zijn gebruikt.

Om meer duidelijkheid rondom het daadwerkelijke gebruik van de strategieën te krijgen, is er een onderscheid gemaakt tussen genderneutrale en genderspecifieke brontekstwoorden (zie Figuur 2 en 3).

Figuur 2: Toegepaste vertaalstrategieën voor genderneutrale brontekstwoorden. Strategieën A en D worden buiten beschouwing gelaten, omdat deze twee uitgaan van een genderspecifieke beroepsnaam in de brontekst. B = genderneutraal → genderspecifiek, C = genderneutraal behouden, E = weglaten X = niet van toepassing

Bij de genderneutrale brontekstwoorden in Figuur 2 is te zien dat strategie B

(genderneutraal → genderspecifiek) bij 555 van de 700 (79%) gevallen is toegepast.

Voorbeeld (13) tot (19) illustreren deze strategie.

(13a) I propose that the American dancer makes love with someone.

(13b) Eerst wil ik gaan vrijen met ons Amerikaans danseresje.

(14a) There's a lawyer present.

(14b) Er is een advocaat aanwezig.

(15a) Your government scientist?

(15b) Een wetenschapper van jouw overheid?

(16a) You were a crap singer in Germany.

(16b) Jij was toch maar een goedkope zangeres.

(17a) Good work, soldier.

(17b) Goed gedaan, soldaat.

(18a) Obviously, her teacher wants to see us.

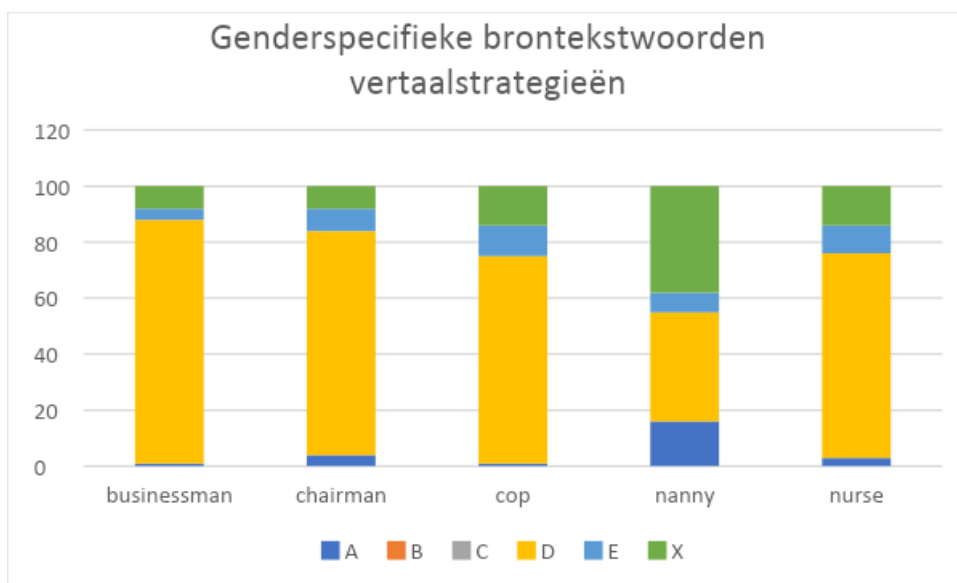
(18b) Haar juf wil ons uiteraard spreken.

(19a) Yes, a good writer can.

(19b) Jawel, een goede schrijver kan dat.

Deze voorbeelden zijn willekeurig uit de geëxporteerde dataset geselecteerd, aangezien voor alle beroepsnamen uit Figuur 2 meer dan 50% gecategoriseerd is als strategie B (genderneutraal → genderspecifiek).

Wat betreft genderspecifieke brontekstwoorden liggen de getallen iets meer uit elkaar, maar er is ook een patroon te zien in een voorkeur voor een genderaanpak.

Figuur 3: Toegepaste vertaalstrategieën voor genderspecifieke brontekstwoorden. A = genderspecifiek -> genderneutraal, D = genderspecifiek behouden, E = weglaten X = niet van toepassing

Uit Figuur 3 wordt duidelijk dat voor de genderspecifieke woorden het meest is gekozen voor strategie D (genderspecifiek behouden). De genderneutrale en genderspecifieke brontekstwoorden zijn beide het meest benaderd met een genderstrategie, maar door een onderscheid tussen de twee te maken is het makkelijker te zien waar de genderneutrale doelttekstwoorden zich bevinden. In Figuur 3 lijkt het dat de genderneutrale beroepsnamen slechts vier keer in 'chairman', zestien keer in 'nanny' en drie keer in 'nurse' terugkomen. Toch zijn er ook gevallen waarin 'businessman' en 'cop' vertaald zijn naar een genderneutrale beroepsnaam, zoals in voorbeeld (20) en (21).

(20a) A monument to the bored businessman.

(20b) 'n Monument voor verveelde zakenmensen.

(21a) A local cop?

(21b) Gemeentepolitie?

Opvallend is dat voor beide voorbeelden geldt dat ze vertaald zijn naar meervoud, wat betekent dat er in tweehonderd gevallen geen genderneutrale beroepsnaam in enkelvoud te vinden is. Dit kan betekenen dat men niet bekend is met de genderneutrale vormen van deze beroepsnamen, waardoor er geen enkelvoudige genderneutrale beroepsnamen voorkomen in de datasets van 'businessman' en 'cop'. Toch is dit contrasterend wanneer men verder kijkt naar de vertalingen van de vrouwelijke beroepsnamen 'nanny' en 'nurse'. Tussen de steekproeven van deze beroepsnamen zitten wel degelijk genderneutrale vertalingen (zie voorbeeld (22) en (23)), terwijl er van de drie mannelijke beroepsnamen alleen 'chairman' meer dan één genderneutrale vertaling heeft (zie voorbeeld (24) tot en met (27)).

(22a) Or a nanny.

(22b) Of een kinderoppas.

(23a) Each of you will become a qualified nurse.

(23b) Jullie gaan weg als volledig gekwalificeerde gezondheidszorg professional.

In voorbeeld (24) wordt ook verwezen naar een vrouwelijk hoofd, ofwel een 'voorzitster', maar is er alsnog gekozen voor een genderneutrale vorm, terwijl het mogelijk was geweest om hier te kiezen voor de mannelijke vorm, aangezien er in voorbeeld (24a) nadruk wordt gelegd op de wens van de vrouw om 'chairman' te worden, met de nadruk op 'man'. In dit geval zou een vertaling naar 'voorzitter' niet vreemd zijn, aangezien dit goed het contrast tussen een mannelijke functie en de vrouw laat zien. Uit de andere 'chairman' voorbeelden

die onder strategie A (genderspecifiek → genderneutraal) staan, is niet af te leiden of het om een man, vrouw of non-binair persoon gaat (zie voorbeeld (25) tot (27)).

(24a) You want to be the Chairman, a woman chairman.

(24b) U wilt het hoofd worden. Een vrouw als hoofd.

(25a) Now, chairman of the Society for More Coal Energy, or SMOCE.

(25b) Dan 't hoofd van de Sociëteit voor Monster-Kolen-Energie, of SMOKE.

(26a) It's unprecedented, but if I put in a call to the party chairman ... we find a candidate, he'll back him.

(26b) Het is onnavolgbaar, maar als ik het partijhoofd bel ... vinden we een kandidaat, hij zal achter hem staan.

(27a) I'm Midwest Finance Chairman.

(27b) Ik ben financieel hoofd van het midwesten.

In voorbeelden (24) tot en met (27) is 'chairman' altijd vertaald met 'hoofd' als genderneutrale vorm. Voor wat betreft de genderneutrale woorden uit Figuur 2 is dit echter niet het geval. Voor 'teacher' en 'scientist' is wel variatie te vinden op het gebied van genderneutrale vertalingen (zie voorbeeld (28) tot en met (31)). Tevens zijn dit de enige twee beroepsnamen binnen de steekproeven die genderneutrale vertalingen bevatten.

(28a) A good scientist doesn't function by conjunction.

(28b) Een goede geleerde leeft niet bij vermoedens.

(29a) And he is a rocket scientist.

(29b) En hij is een uiterst geleerd persoon.

(30a) Maybe we can go to my friend teacher.

(30b) Misschien kunnen we naar een bevriende professor gaan.

(31a) Each teacher shall be approved as to his religious belief and character ... by his representative of the Church ... in whose interest the school is being conducted.

(31b) Elke leerkracht wordt beoordeeld op geloofsovertuiging en gedrag ... .. door de kerkelijke vertegenwoordiger onder wiens bevoegdheid de school valt.

Hieruit valt af te leiden dat er weinig genderneutraliteit terug te vinden is tussen de vertaalde beroepsnamen. In veel gevallen is de beroepsnaam eerder weggelaten dan dat er

een genderneutrale optie is gekozen. De genderspecifieke opties hebben dus de voorkeur, waardoor het noodzakelijk is om de woorden die onder categorie B (genderneutraal → genderspecifiek) en D (genderspecifiek behouden) vallen verder op te delen in mannelijke of vrouwelijke beroepsnamen.

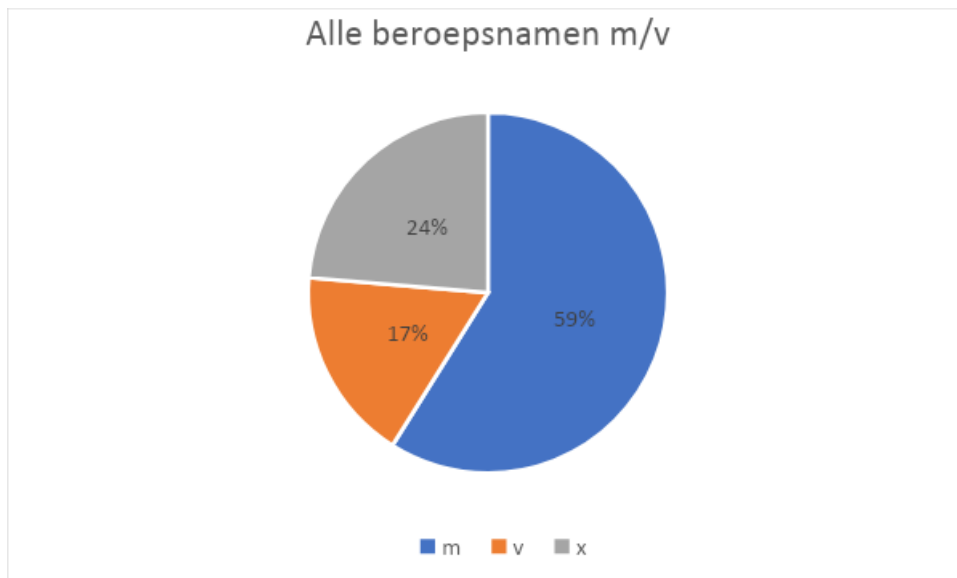
4.2.2 Analyse: keuzes voor mannelijke of vrouwelijke beroepsnamen

Alle woorden uit Tabel 6, zowel genderspecifiek als genderneutraal, vallen voornamelijk onder categorie B (genderneutraal → genderspecifiek) (46%) of categorie D (genderspecifiek behouden) (30%). Samen vormen deze beroepsnamen daarmee 76% van alle beroepsnamen in de steekproef, waardoor dit de belangrijkste strategieën zijn om verder op te delen. Alle andere strategieën zijn samen goed voor 24% van de gevallen.

Beroepsnamen (brontekst)	Vertaalstrategie			Totaal
	Strategie B en D		Ander strategieën	
	M	V		
businessman	87		13	100
chairman	79	1	20	100
cop	73	1	26	100
dancer	35	38	27	100
lawyer	93		7	100
nanny		39	61	100
nurse	5	68	27	100
scientist	70		30	100
singer	49	25	26	100
soldier	88		12	100
teacher	53	29	18	100
writer	76	8	16	100
Totaal	708	209	284	1200
Totaal percentage	59	17	24	100

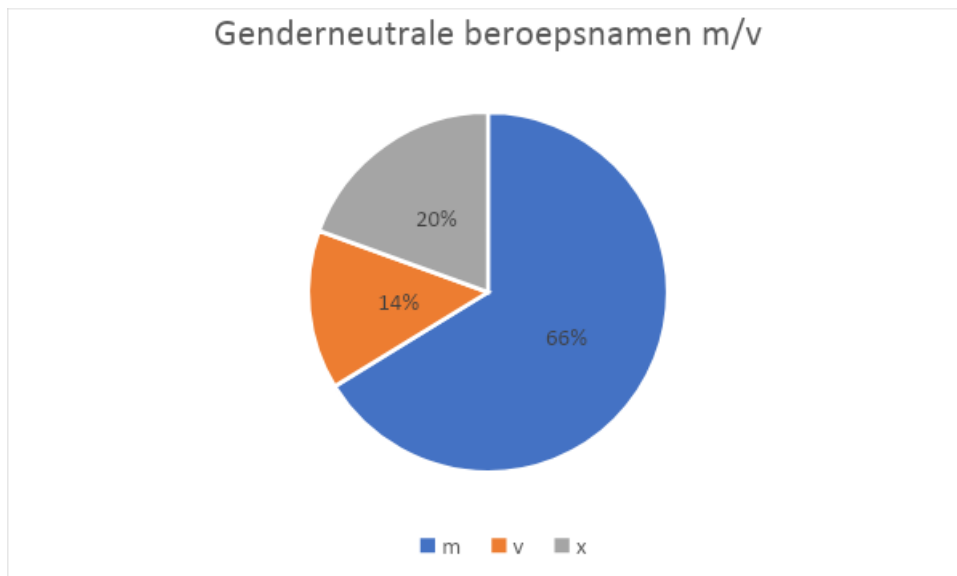
Tabel 6: Verdeling van alle vertalingen van beroepsnamen in mannelijke of vrouwelijke keuzes

In Tabel 6 is te zien dat het merendeel van de beroepsnamen naar een mannelijke variant is vertaald, namelijk 708 items (59%). Vrouwelijke beroepsnamen komen het minst vaak voor met 209 van de 1200 (17%) gevallen.

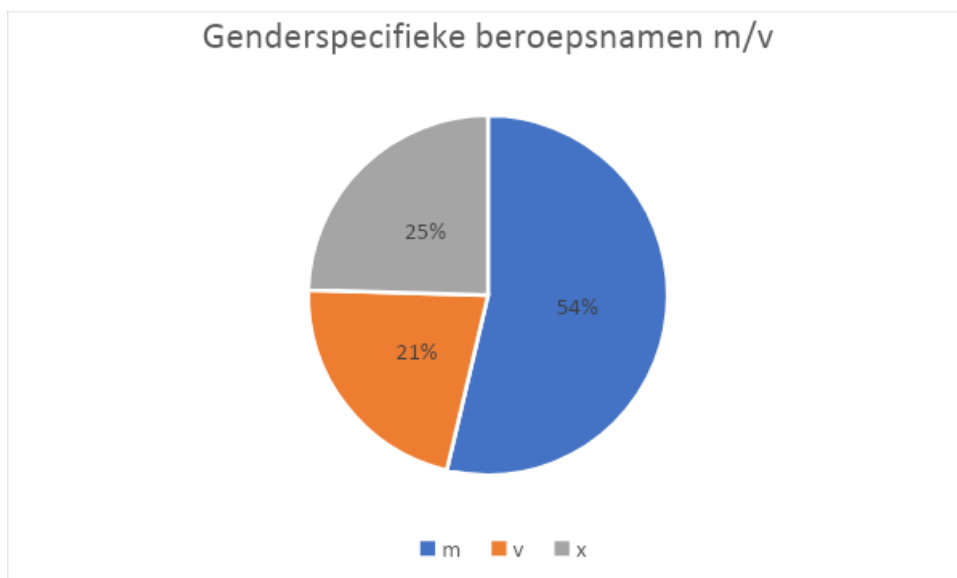
Figuur 4: Vertaling van alle beroepsnamen: mannelijke (M) of vrouwelijke (V) varianten. X = alle andere strategieën behalve A en D

De verdeling in Figuur 4 is vergelijkbaar met de verdeling in Figuur 5 en 6. Er is een duidelijke lijn te zien in hoeveel mannelijke en vrouwelijke vertaalde beroepsnamen er zijn. Opvallend genoeg zijn over het algemeen voor elke beroepsnaam wel mannelijke vertaalvarianten te vinden, terwijl dit niet geldt voor de vrouwelijke vertaalvarianten, wat ook blijkt uit de ongebalanceerde verdeling in de grafieken en tabellen. De verdeling van de keuze voor mannelijke of vrouwelijke vertaalopties is nog verder onderverdeeld in genderneutrale en genderspecifieke brontekstwoorden.

Figuur 5: Vertaling van genderneutrale brontekstberoepsnamen naar mannelijke (M) of vrouwelijke (V) varianten. X = alle andere strategieën behalve B en D

Uit Figuur 5 blijkt dat er vaak voor een mannelijke vertaaloptie wordt gekozen als het brontekstwoord genderneutraal is. Verder is het verschil tussen de vrouwelijke vertaaloptie en alles wat onder X valt slechts 6%.

Figuur 6: Vertaling van genderspecifieke brontekstberoepsnamen naar mannelijke (M) of vrouwelijke (V) varianten. X = alle andere strategieën behalve B en D

Wat betreft de vertalingen van de genderspecifieke beroepsnamen, zijn er in vergelijking meer vrouwelijke beroepsnamen in de doelttekst te vinden dan bij de vertalingen van de genderneutrale beroepsnamen, namelijk 109 van de 501 gevallen (genderspecifieke

brontekstwoorden) tegenover 100 van de 699 gevallen (genderneutrale brontekstwoorden).

Dit kan te maken hebben met de gekozen genderspecifieke beroepsnamen, namelijk

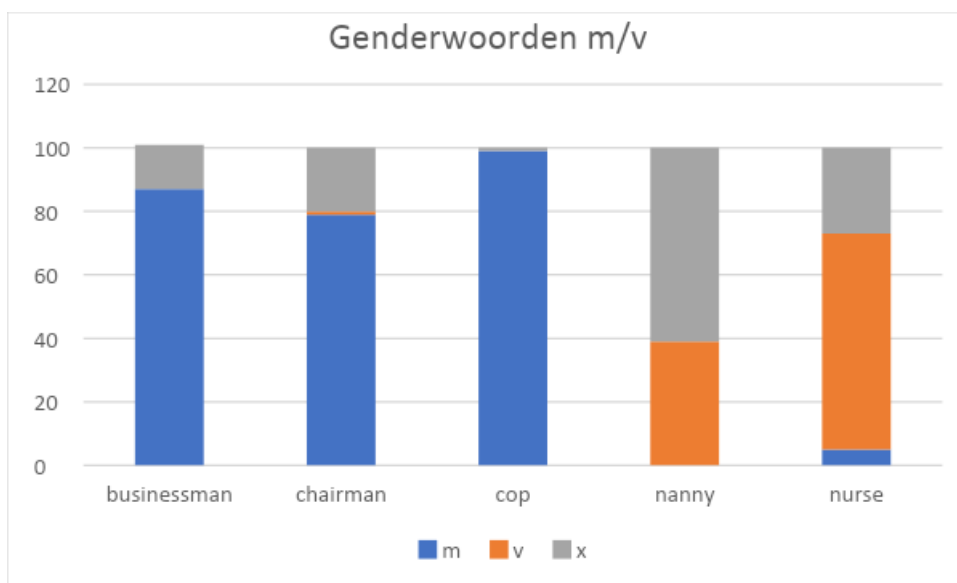
'businessman', 'chairman', 'cop', 'nanny' en 'nurse'. Zoals eerder aangegeven zijn drie van

deze woorden mannelijk in de brontekst en twee vrouwelijk. Vanwege de beroepsnamen

'nanny' en 'nurse' zijn er meer vertalingen vrouwelijk uitgevallen. Uit Figuur 7 valt namelijk

te concluderen dat er op één vrouwelijke variant na alle vrouwelijke vertalingen uit de

steekproeven van 'nanny' en 'nurse' komen.

Figuur 7: Vertaling van individuele genderspecifieke brontekstberoepsnamen naar mannelijke (M) of vrouwelijke (V) varianten. X = alle andere strategieën behalve B en D

In Figuur 7 is te zien dat de tweedeling tussen mannelijke en vrouwelijke genderspecifieke

brontekstwoorden vrij groot is. De mannelijke vertalingen komen bijna allemaal uit de

steekproeven van 'businessman', 'chairman' en 'cop' en de vrouwelijke vertalingen bijna

alleen uit steekproeven van 'nanny' en 'nurse'. De mannelijke woorden zijn vaak mannelijk

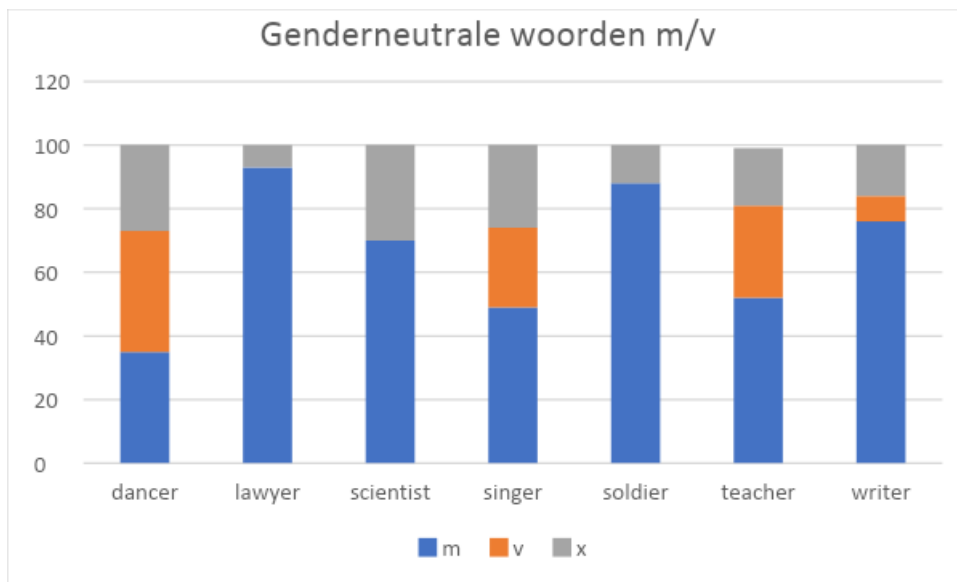
vertaald en de vrouwelijke beroepsnamen zijn vaak vrouwelijk vertaald. Hier wordt verder

op ingegaan in paragraaf 4.3.2.

De individuele genderneutrale brontekstwoorden hebben ook uiteenlopende resultaten.

Figuur 8 toont aan dat een drietal beroepsnamen geen enkele keer vrouwelijk vertaald zijn,

terwijl bij de andere beroepsnamen een redelijk gelijke verdeling tussen mannelijk en vrouwelijk te zien is. Hierbij moeten worden opgemerkt dat in Figuur 7 genderspecifieke beroepsnamen staan die beschouwd worden als mannelijk of vrouwelijk, terwijl in Figuur 8 enkel genderneutrale beroepsnamen staan.

Figuur 8: Vertaling van individuele genderneutrale brontekstberoepsnamen naar mannelijke (M) of vrouwelijke (V) varianten. X = alle andere strategieën behalve B en D

In Figuur 8 is te zien dat er geen vrouwelijk vertaalde items zijn gevonden voor de beroepsnamen 'lawyer', 'scientist' en 'soldier', terwijl de beroepsnamen 'dancer', 'singer', 'teacher' en 'writer' zowel mannelijke als vrouwelijke items bevatten. Deze resultaten en de resultaten betreffende de vertaalstrategieën worden verder besproken in de komende paragraaf.

4.3 Discussie

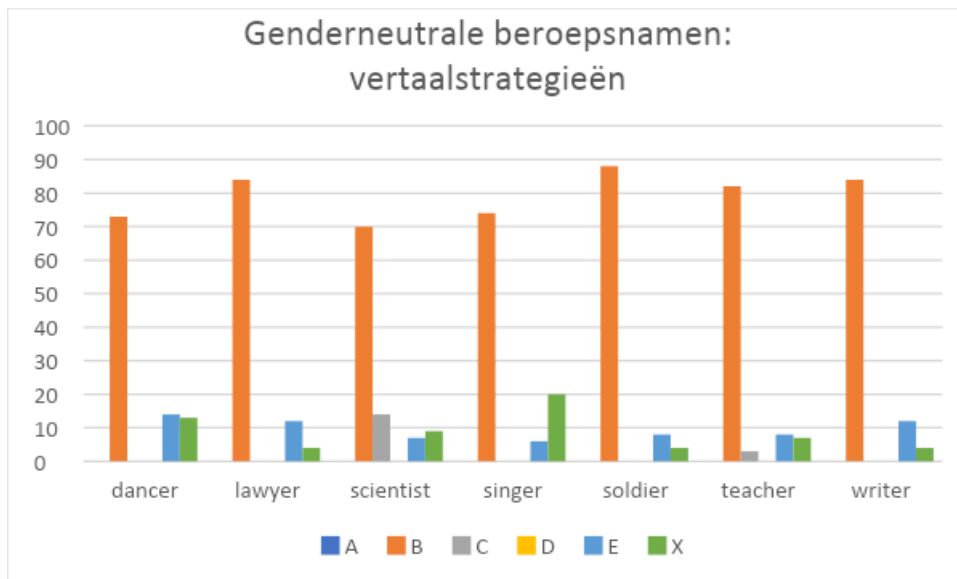
In de analyse van de data in paragraaf 4.2 wordt aangetoond dat de voorkeur vaak uitgaat naar genderspecifieke vertaalstrategieën. Mannelijk vertaalde items zijn met name veel terug te vinden in de steekproeven. Er is dus sprake van een significante meerderheid in genderspecifieke en mannelijke beroepsnamen, alhoewel er meer genderneutrale woorden

dan genderspecifieke woorden werden onderzocht. In principe had dit ook kunnen betekenen dat er meer variatie te vinden zou zijn in de vertaalde items, maar van de twaalf hebben maar drie beroepsnamen meer vrouwelijke dan mannelijke vertalingen: 'dancer' (38), 'nanny' (39) en 'nurse' (68).

Er zijn vijf genderspecifieke beroepsnamen, waarvan drie mannelijk en twee vrouwelijk. Toch wijzen de resultaten uit Figuur 6 op een andere verdeling: de beroepsnamen zijn hier 54% mannelijk, 21% vrouwelijk en 25% X. Deze verhouding staat niet gelijk aan de verdeling van de brontekstberoepsnamen. Bij zowel genderneutrale als genderspecifieke beroepsnamen gaat de voorkeur daarmee uit naar een genderspecifieke vertaalstrategie. Met dit resultaat in gedachten, kan men de vraag stellen: waarom is er in Nederlandse vertalingen van beroepsnamen zo vaak een genderspecifieke en mannelijke aanpak te vinden?

4.3.1 Genderneutraliteit in het vertalen van beroepsnamen

Uit de analyse in paragraaf 4.2.1 blijkt dat er vaak gebruik wordt gemaakt van strategie B (genderneutraal → genderspecifiek) om genderneutrale beroepsnamen uit de brontekst te vertalen. Verder kwam strategie E (weglating) ook een aantal keer voor en geldt voor strategie C (genderneutraal behouden) dat er slechts twee beroepsnamen uit de dataset naar voren kwamen, namelijk 'scientist' en 'teacher' (zie Figuur 9).

Figuur 9: Toegepaste vertaalstrategieën voor genderneutrale beroepsnamen in de brontekst. B = genderneutraal -> genderspecifiek, C = genderneutraal behouden, E = weglaten X = niet van toepassing

Voor de beroepsnaam 'scientist' zijn er veertien gevallen van strategie C (genderneutraal behouden) gevonden, en voor de beroepsnaam 'teacher' is strategie C drie keer terug te vinden. Deze 14 gevallen van strategie C zijn de enige op een totaal van 1200 items. De vertalingen van 'teacher' zien er als volgt uit: 'professor' (2) en 'leerkracht' (1). 'Scientist' is op de volgende manier vertaald: 'geleerde' (13) en 'geleerd persoon' (1). Voor beide beroepsnamen wil ik beargumenteren dat strategie C (genderneutraal behouden) is opgedeeld in twee vertalingen, namelijk genderneutraliteit bij toeval en 'zuivere' genderneutraliteit. Voor 'geleerde' en 'professor' zijn namelijk nooit vrouwelijke varianten geweest, waardoor deze bij toeval onder genderneutraal gerekend kunnen worden. Andere beroepsnamen die hieronder vallen zijn 'arts' en 'auteur', zoals besproken in paragraaf 2.3.1. Dergelijke beroepen werden historisch gezien niet door vrouwen beoefend en alhoewel vrouwen tegenwoordig arts of professor kunnen zijn, zijn hiervoor geen vrouwelijke beroepsnamen bedacht, waardoor eveneens het 'vrouwelijke' uit de academische- en wetenschappelijke wereld wordt gehouden. Hierdoor kan iedereen die onder de categorie niet-man valt zich bijvoorbeeld niet aangesproken voelen, of zelfs het idee krijgen dat een

hogere positie onbereikbaar is. Verder zou men in overweging kunnen nemen dat de exclusiviteit van dergelijke beroepsnamen tot verwarring kan leiden, zoals in het geval van vacatures: 'professor m/v' (zie paragraaf 2.3.1). Hier wordt geen rekening gehouden met niet-binaire individuen. Een inclusieve oplossing is om 'm/v' weg te laten in een vacature en zo geen voorkeursbehandeling op basis van gender, ofwel een 'gender bias', te creëren. Er kan ook worden gekozen voor een derde optie: 'm/v/x'. De 'x' zou in dit geval staan voor iedereen die buiten het binaire gendermodel valt. Het is moeilijk te zeggen wat in de toekomst gebruikelijk gaat worden, maar het heeft mijn voorkeur om in ieder geval intentionele genderneutrale formuleringen te gebruiken voor vacatures en beroepsnamen.

De andere twee genderneutrale vormen zijn 'geleerd persoon' en 'leerkracht'. Beide varianten zijn 'zuivere' genderneutrale vormen, aangezien er duidelijk is gekozen voor een genderneutrale variant. Voor de variant 'geleerd persoon' kon worden verwacht dat deze niet vaak te vinden zou zijn in de data, aangezien er van één woord meerdere woorden worden gemaakt, wat vaak geen populaire vertaalkeuze is. Dit is met name omdat de data uit een corpus komt waarvan alleen het subcorpus OpenSubtitles2011 is gebruikt, en voor ondertitelaars is het van belang dat de vertaalde zinnen snel gelezen kunnen worden door het publiek. Hierdoor is het onwaarschijnlijk dat een ondertitelaar zal kiezen voor meer woorden als er een optie met een enkel woord beschikbaar is. De resultaten voor 'scientist' reflecteren dit, aangezien maar één van de honderd vertaalde items bestaat uit twee woorden 'geleerd persoon'. Daarentegen is 'leerkracht' één woord, waardoor de snelheid van het lezen of ondertitelen geen dealbreaker kan zijn. Alsnog komt 'leerkracht' maar één van de honderd keer voor. Bovendien is dit een woord dat vaker wordt gebruikt, ook in

gesproken taal. Een verklaring hiervoor kan zijn dat ‘leerkracht’ niet gebruikt kan worden voor het aanspreken van een persoon, terwijl dat met ‘juf’, ‘meester’ en ‘professor’ wel kan.

(32a) Each teacher shall be approved as to his religious belief and character ... by his representative of the Church ... in whose interest the school is being conducted.

(32b) Elke leerkracht wordt beoordeeld op geloofsovertuiging en gedrag ... .. door de kerkelijke vertegenwoordiger onder wiens bevoegdheid de school valt.

In voorbeeld (32) wordt niemand direct aangesproken. Voor veel Nederlanders zal het onnatuurlijk klinken als iemand zou zeggen: ‘Hallo, leerkracht’ en is het natuurlijker om iemand aan te spreken met ‘Hallo, juffrouw’ of ‘Hallo, mevrouw Bakker’. Nederlandse kinderen spreken dan ook hun leerkrachten aan met ‘juf’ en ‘meester’ op de basisschool en ‘meneer’ en ‘mevrouw’ op de middelbare school, wat een verklaring zou kunnen zijn voor de gevallen waarin die varianten gebruikt worden. Toch waren er genoeg zinnen waarin de indirecte aanspreekvorm ‘leraar’ of ‘lerares’ voorkwamen, wat zou betekenen dat in die gevallen ‘leraar’, ‘lerares’, ‘onderwijzer’ en ‘onderwijzeres’ ook vervangen kunnen worden door ‘leerkracht’.

(33a) She was my teacher at the Bene Gesserit school.

(33b) Ze was mijn onderwijzer op de Bene Gesserit school.

In voorbeeld (33) is het mogelijk om ‘onderwijzer’ te vervangen door ‘leerkracht’, waardoor de zin gelijk genderneutraal wordt. Deze keuze is opvallend en roept de vraag op in hoeverre genderneutraliteit een streven is in de gebruikelijke werkwijze van sommige vertalers.

Een mogelijke verklaring is dat de urgentie voor genderneutraliteit nog niet hoog was in 2011. Zoals eerder vermeld komen alle steekproeven uit subcorpus OpenSubtitles2011. Veel van de artikelen over genderneutraliteit, welke in paragraaf 1.2 aan bod zijn gekomen, zijn geschreven na 2011. Grote Nederlandse mediabedrijven begonnen zelfs pas rond 2017 over genderneutraliteit te schrijven, waarna dit onderwerp in de jaren hierna significant is

toegenomen in cultureel discours, zoals te zien is in Het Parool (2019), Movisie (2017), NOS (2017), en RTL Nieuws (2021). Het gebrek aan genderneutraal vertaalde beroepsnamen kan dus simpelweg liggen aan de mindere culturele relevantie van het onderwerp in 2011. Een tekortkoming van dit onderzoek is dat er geen andere jaartallen onderzocht zijn, waardoor het moeilijk te zeggen is of de urgentie van het onderwerp daadwerkelijk een factor kan zijn in de hoeveelheid genderneutrale vertalingen.

Een andere tekortkoming van dit onderzoek is het feit dat het subcorpus alleen uit ondertitels bestaat. De ondertitels uit het corpus zijn veelal uit films of series gehaald. Hierdoor is het waarschijnlijk dat de beroepsnamen in de steekproeven verwijzen naar personages waarvan de genderidentiteit al bekend is in het verhaal.

(34a) That friend of yours, your teacher.

(34b) Die vriendin van je, jouw lerares.

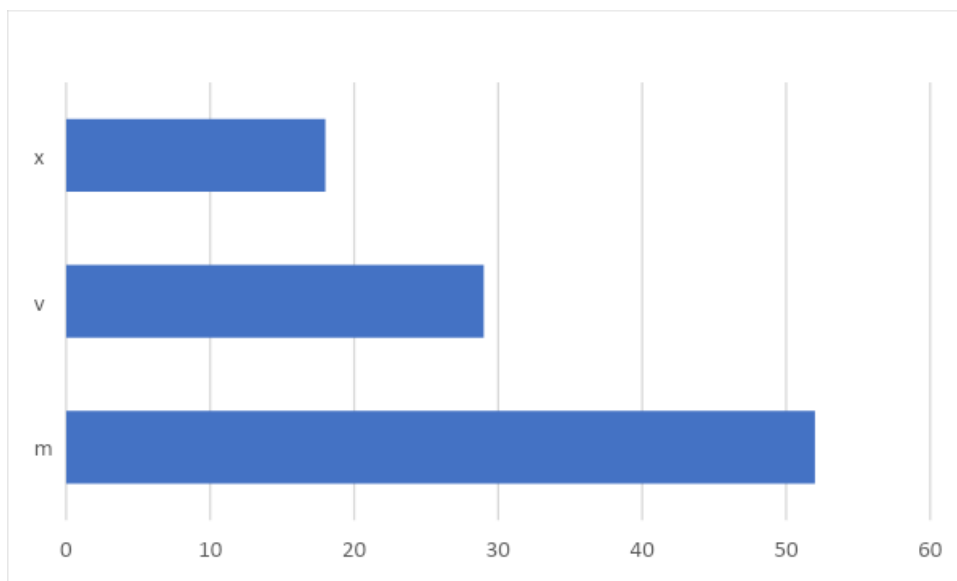
(35a) Rachel Berry wants to be a famous singer.

(35b) Rachel Berry wil een bekende zangeres worden,

In voorbeeld (34) wordt verwezen naar een vrouw die lesgeeft en in voorbeeld (35) gaat het om een personage dat Rachel Berry heet en zangeres wil worden. In dit soort zinnen is het moeilijk om te pleiten voor genderneutraliteit, omdat het al duidelijk is dat het om vrouwen gaat. Het is niet onmogelijk om hier toch te kiezen voor een mannelijke beroepsnaam, omdat dit in het Nederlands steeds vaker gebruikt wordt als nieuwe genderneutrale vorm (voorbeeld (43)); hier wordt in 4.3.2 dieper op ingegaan. Het is niet altijd het geval dat er in de steekproeven verwezen wordt naar personages of personen waarvan de genderidentiteit bekend of belangrijk is. In deze gevallen is de vraag dan: waarom wordt er alsnog gekozen voor een genderspecifieke aanpak?

4.3.2 Genderspecifieke beroepsnamen

In Figuur 11 is te zien dat voornamelijk mannelijke varianten voor de vertaling van ‘teacher’ voorkomen in de steekproeven. Alle genderneutrale beroepsnamen uit de brontaal die gekozen zijn voor dit onderzoek hebben significant meer mannelijke vertalingen dan vrouwelijke. Voor een aantal van de beroepsnamen waren zelfs geen vrouwelijk vertaalde items te vinden tussen de steekproeven, zoals te zien is in Tabel 4.

Figuur 11: Vertaling van beroepsnaam ‘teacher’ naar mannelijke (M) of vrouwelijke (V) varianten. X = alle andere strategieën behalve B en D

Opnieuw lijkt er een correlatie te zijn tussen beroepen met een hoog aanzien en het excluderen van vrouwelijke beroepsnamen – beroepen die tot op heden nog steeds een bepaalde hoeveelheid status en aanzicht met zich meedragen, zoals ‘lawyer’, ‘scientist’ en ‘soldier’. Men zou hier de conclusie kunnen trekken dat voor genderneutrale brontaalwoorden niet alleen geldt dat er weinig genderneutrale vertalingen te vinden zijn, maar dat er bovendien weinig vrouwelijke varianten te vinden zijn in vergelijking tot de hoeveelheid mannelijke varianten.

De genderspecifieke beroepsnamen 'businessman', 'chairman', 'cop', 'nurse' en 'nanny' gaan door eenzelfde soort proces heen als de genderneutrale beroepsnamen. Er komen namelijk erg veel mannelijke varianten voor in de datasets van de genderspecifieke brontaalberoepsnamen en maar weinig vrouwelijke varianten. Op 'nanny' en 'nurse' na is er slechts één ander voorbeeld van een vrouwelijk vertaalde beroepsnaam: 'chairman' wordt namelijk een keer vertaald als 'voorzitster'. Dit zou verschillende verklaringen kunnen hebben.

Ten eerste is het mogelijk dat de personen waarover de steekproeven gaan allemaal mannelijk zijn, waardoor er amper verwijzingen zullen zijn naar vrouwen. Ten tweede is het mogelijk dat de mannelijke beroepsnaam wordt gezien als een genderneutrale optie. De eerste optie is zeker een mogelijkheid; zoals al eerder besproken in paragraaf 4.3.1 is dit onderzoek beperkt omdat alleen ondertitels worden gebruikt als data. Toch zou het betekenen dat veel van de ondertitels uit series of films komen, waarbij de onderzochte beroepsnamen gespeeld worden door een vrouw. Om een idee te krijgen welke series en films in het corpus zitten, worden er een aantal voorbeelden gegeven.

(36a) First, I'm pleased to welcome Professor R. J. Lupin ... .. who's kindly consented to fill the post ... .. of Defense Against the Dark Arts teacher.

(36b) Ten eerste heet ik professor Lupos welkom ... onze nieuwe leraar Verweer tegen de Zwarte Kunsten.

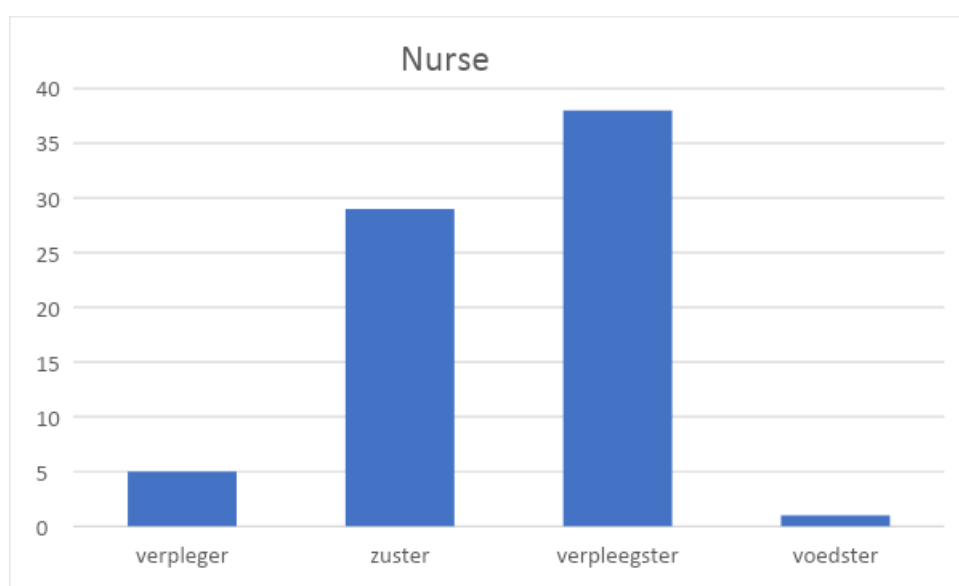
Voorbeeld (36) is een vertaling uit *Harry Potter en de Gevangene van Azkaban*, aangezien dat de film is waarin professor Lupos geïntroduceerd wordt. Verder is uit voorbeeld (35) op te maken dat ook de serie *Glee* in OpenSubtitles2011 zit, omdat Rachel Berry een van de hoofdpersonen uit die serie is.

(37a) He asked for a lawyer ... we'll give him one.

(37b) Miss Sherman. Ik ben Deputy Chief Johnson.

Voorbeeld (37) is gemarkeerd als strategie X, omdat deze zinnen niet juist ‘aligned’ zijn, maar uit (37b) is op te maken dat het hier om de serie *The Closer* gaat. In het subcorpus OpenSubtitles2011 zijn dus zowel series als films te vinden die uit verschillende genres komen. Misschien ligt het probleem dan ook niet bij de vertalers of de Nederlandse taal, maar is de hoeveelheid niet-mannelijke personages die beroepen met hoog aanzien beoefenen juist te laag. Hierdoor is het ook moeilijker te meten of de vertaalkeuzes anders waren geweest en is het ook belangrijk om naar de losse gevallen te kijken om te kunnen bepalen of een vrouwelijke of genderneutrale variant had kunnen werken in plaats van een mannelijke beroepsnaam.

Wat mogelijk ook een verklaring is voor de hoeveelheid genderspecifieke mannelijke vertalingen, is dat mannelijke beroepsnamen gebruikt worden als de nieuwe genderneutrale optie. Tussen de gevallen van ‘nanny’ zitten geen mannelijke varianten, maar tussen de gevallen van ‘nurse’ zijn vijf mannelijk vertaalde beroepsnamen te vinden (zie Figuur 12).

Figuur 12: Alle genderspecifieke vertalingen van ‘nurse’

Uit deze vijf gevallen zijn er in ieder geval twee waarin er waarschijnlijk naar een mannelijk personage wordt verwezen.

- (38a) Nurse Carter?
- (38b) Verpleger Carter?

- (39a) Bye, nurse John.
- (39b) Dank je, verpleger John.

Het is onduidelijk of het personage uit voorbeeld (38) aangesproken wordt met de voor- of achternaam, maar vanwege de keuze om een mannelijke beroepsnaam te gebruiken, is het makkelijk om ook een mannelijke verpleegkundige in te beelden. De overige drie gevallen bevatten twee gevallen waarin er wordt gesproken in de eerste persoon, maar omdat het onduidelijk is welk personage centraal staat, is het ook onduidelijk welke genderidentiteit deze persoon hanteert.

- (40a) I'm a nurse over at SCH.
- (40b) Ik ben een verpleger bij SCH.

- (41a) No, I'm actually a nurse.
- (41b) Nee, ik ben eigenlijk een verpleger.

In voorbeeld (40) en (41) is het mogelijk dat de spreker niet-man is, maar uit de voorbeelden valt niet te achterhalen of dit daadwerkelijk het geval is.

- (42a) Nurse, I need clean sheets right away to room one ... thousand.
- (42b) Verpleger ik heb schone lakens nodig in kamer ... 1000.

In voorbeeld (42) wordt er gepraat tegen een verpleegkundige, maar dit personage is hoogstwaarschijnlijk niet iemand die in beeld komt. Deze aanname maak ik naar aanleiding van 'kamer ... 1000'. Dit deel van de zin laat namelijk zien dat de 'verpleger' waartegen gepraat wordt niet weet dat er iets gaande is in kamer 1000. Hierdoor is het mogelijk dat de verpleegkundige niet in beeld is en dus ook geen genderidentiteit heeft. Natuurlijk hoeft dit

niet het geval te zijn en is het daarom onmogelijk om te bepalen uit deze vijf voorbeelden of mannelijke beroepsnamen inderdaad gebruikt worden als een nieuwe genderneutrale variant.

Om verder te onderzoeken of mannelijke beroepsnamen gebruikt worden als genderneutrale vorm, heb ik in mijn onderzoek ook andere beroepsnamen meegenomen, zoals 'writer', een beroep dat al vele jaren door zowel man als vrouw wordt beoefend.

(43a) You're a good writer, Jane.

(43b) Je bent een goede schrijver, Jane.

(44a) She's a writer.

(44b) Ze was een schrijver.

(45a) This is Alexandra Rover, the writer.

(45b) Dit is Alexandra Rover, de schrijver uit San Francisco.

(46a) It is also a writer.

(46b) Zij is ook een schrijver.

In voorbeeld (43) tot en met (46) wordt duidelijk verwezen naar een vrouwelijk personage of niet-mannelijk persoon, maar wordt er wel gekozen voor de mannelijke vertaling 'schrijver'. Tussen de gevallen voor 'lawyer' zijn ook voorbeelden te vinden (zie voorbeeld (47) en (48)).

(47a) A lawyer.

(47b) Ze ondervroegen Nicky, 'n advocaat.

(48a) You know, as her lawyer.

(48b) Je weet wel, als haar advocaat.

Alhoewel beide gevallen gelabeld staan onder 'm', omdat de mannelijke vertaling van 'lawyer' wordt gebruikt, is het duidelijk dat het in beide voorbeelden om vrouwen gaat. Toch is er gekozen voor de mannelijke 'advocaat' als vertaling. Dit laat zien dat 'advocaat' en ook 'writer' inderdaad als genderneutraal, of eigenlijk genderoverkoepelende vertaling worden gebruikt.

4.3.3 Weglaten van beroepsnamen

Nog een mogelijke vorm van genderneutraliteit heeft te maken met strategie E, ofwel weglating. Deze strategie is gebaseerd op al bestaande vertaalstrategieën, welke besproken zijn door bijvoorbeeld Chesterman en Nord. Weglating, in dit onderzoek, betekent dat in de doelttekst een woord uit de brontekst niet vertaald wordt of zodanig anders wordt vertaald, dat indirect het brontekstwoord wel terugkomt in de vertaling. In mijn onderzoek betekent dit dat een beroepsnaam van een zelfstandig naamwoord naar een werkwoord kan veranderen en dus gelabeld kan worden met strategie E (weglating). De beroepsnamen waarbij strategie E (weglating) het meeste voorkomen zijn 'dancer' (14), 'writer' (12), 'cop' (11), en 'nurse' (10).

(49a) Dancer, right?

(49b) Dansen, toch?

(50a) Wouldn't you like to be a writer?

(50b) Zou je geen boeken willen schrijven?

(51a) How come they lock up a cop?

(51b) Waarom hebben ze je opgesloten?

(52a) The call my sister got came from a nurse at an old-age home.

(52b) Het telefoontje dat mijn zus kreeg, kwam uit een bejaardentehuis.

Voorbeelden (49) tot en met (52) laten zien dat er gekozen is voor een aanpak waarbij de directe vertaling als volgt is: (49b) 'danser/danseres', (50b) 'schrijver/schrijfster', (51b) 'agent(e)', (52b) 'verpleger/verpleegster'. Hierdoor is in de vertaling de genderidentiteit ook onbekend gemaakt, al dan niet alleen op een tekstueel niveau, aangezien het waarschijnlijk is dat de genderidentiteit van de personages wel bekend is. Er is hier gekozen om de beroepsnaam niet te gebruiken in de doelttekst, hoewel de beroepsnaam direct vertalen een mogelijkheid was geweest; er zouden evenveel woorden zijn gebruikt. De sample 'dancer' is

bijvoorbeeld twee keer terug te vinden, maar dan beide keren met andere vertalingen, zoals in voorbeeld (53).

(53a) Dancer, right?

(53b) Danseres, toch?

Hierdoor wordt het duidelijk dat er verschillende vertaalkeuzes mogelijk zijn, maar dat één van de vertaalkeuzes is om 'dancer' te vertalen naar 'dansen' in plaats van 'danseres'. Ik denk daarom dat het mogelijk is om te zeggen dat weglating een vorm van genderneutraliteit is, in ieder geval in ondertiteling. Het is een vlotte manier van vertalen, omdat de zin niet opgebroken wordt door een duidelijk genderneutraal woord zoals 'geleerd persoon' uit paragraaf 4.3.1. Deze manier van vertalen zou in een groter stuk tekst, dialoog, of een doorlopende tekst goed werken als er gestreefd wordt naar genderneutraliteit. Toch zal deze strategie tekortschieten als de nadruk van de geschreven woorden op de beroepsnaam ligt, zoals bijvoorbeeld vaak het geval is bij vacatures. Het zal mijns inziens dan ook enigszins omslachtig zijn om vacatures te schrijven voor 'dansend persoon' of 'zingend persoon'. Verder zal het nog moeilijker zijn voor de beroepen die veel verschillende taken omvatten, zoals bijvoorbeeld politieagent. Kortom, zal strategie E (weglating) praktisch gezien alleen te gebruiken zijn in bepaalde contexten en zal het dus vrijwel onmogelijk zijn om deze als vuistregel te gebruiken voor genderneutraliteit.

4.4 Conclusie

Uit de verzamelde data is naar voren gekomen dat de Nederlandse ondertitelaars vaak voor een genderspecifieke aanpak kiezen als het aankomt op het vertalen van beroepsnamen. Ongeveer 46% van de totale data is te identificeren als strategie B (genderneutraal → genderspecifiek) en maar 3% van de totale data is toe te wijzen aan genderneutrale

strategieën. De volgende stap was om de 76% aan genderspecifieke vertaalstrategieën op te delen in mannelijke of vrouwelijke beroepsnamen. Hieruit bleek dat het overgrote deel van de genderspecifiek vertaalde beroepsnamen mannelijk was. Er was vooral een correlatie te zien tussen beroepen met aanzien en mannelijke beroepsnamen, wat een overblijfsel kan zijn uit andere tijden, omdat bepaalde beroepen vroeger alleen door mannen beoefend werden. Bovendien zijn er voor veel beroepen met aanzien, zoals arts of professor, geen vrouwelijke beroepsnamen. Hierna is besproken of mannelijke beroepsnamen gebruikt worden als genderneutrale vorm in plaats van de echte genderneutrale beroepsnamen. De resultaten uit deze vraag waren uiteenlopend, omdat dit voor sommige beroepsnamen wel het geval leek te zijn en voor sommige niet.

Verder is genderneutraliteit besproken in twee vormen, namelijk genderneutraliteit bij toeval en zuivere genderneutraliteit. Hiermee wordt bedoeld dat sommige beroepsnamen, zoals 'arts' en 'professor', toevallig genderneutraal zijn. Tevens waren er zogenaamde 'zuivere' genderneutrale beroepsnamen te vinden, omdat deze verschenen in de vorm van '... persoon', '-kracht' of '-kundige'; dus 'geleerd persoon', 'leerkracht' en 'verpleegkundige'. Wel was het moeilijk om te concluderen of de keuzes voor genderneutraliteit te maken hebben met de vertaalkeuzes of dat deze deels beïnvloed waren door de personages uit de films en series waarvoor de ondertitels vertaald waren.

Als laatste is weglating, ofwel strategie E, besproken als een vorm van genderneutraliteit. Hieruit is gebleken dat weglating, alhoewel niet duidelijk of dit intentioneel is of niet, zeker beschouwd kan worden als een vorm van genderneutraliteit. Toch schiet deze strategie tekort als het aankomt op praktische zaken, zoals vacatures.

5. Conclusie

5.1 Inleiding

In deze scriptie is onderzoek gedaan naar vertaalstrategieën rondom gender en beroepsnamen in ondertitels. Er is nog niet veel onderzoek gedaan naar gender en beroepsnamen in vertalen, bovendien is het onderzoek dat verricht is naar een combinatie van deze onderwerpen vaak bij twee van de onderwerpen gebleven en zijn deze niet gedaan in de context van het vertalen van Engels naar Nederlands. Toch zijn er wel een aantal onderzoeken die verband hebben met hetgeen besproken wordt in mijn scriptie. Een voorbeeld is het onderzoek van Anne Curzan naar beroepsnamen in Engelse taalhandleidingen en woordenboeken door de jaren heen. Curzans onderzoek is de inspiratie geweest voor het schrijven van deze scriptie, welke is uitgebreid met het onderwerp vertalen en de Nederlandse taal. Verder is er veel onderzoek gedaan naar de geschiedenis van beroepsnamen in het Nederlands en is in deze scriptie ook gekeken naar bepaalde (online) woordenboeken en taalhandleidingen. Het onderzoeksmateriaal bestaat uit steekproeven van de beroepsnamen 'nurse', 'nanny', 'cop', 'businessman', 'chairman', 'soldier', 'singer', 'dancer', 'teacher', 'scientist', 'writer' en 'lawyer'. Deze steekproeven zijn uit OPUS2 Engels-Nederlands gehaald, via Sketch Engine. Er is specifiek naar OpenSubtitles2011 gekeken, een subcorpus uit OPUS2. Per beroepsnaam zijn honderd willekeurige gevallen geëxtraheerd uit Sketch Engine en deze zijn vervolgens gecodeerd. Het coderen bestond uit het toewijzen van een vertaalstrategie aan alle individuele items. Vervolgens zijn de items die vertaald waren naar een genderspecifieke beroepsnaam ook verdeeld in een mannelijke of een vrouwelijke beroepsnaam. Tot slot is de data geanalyseerd met het doel om de volgende vraag te beantwoorden: hoe gaan vertalers om

met het vertalen van genderneutrale en -specifieke beroepsnamen in ondertiteling, van Engels naar Nederlands?

5.2 Conclusie

5.2.1 Voorkeur genderaanpak

Uit de gecodeerde en verzamelde data bleek al snel dat een genderaanpak de voorkeur had bij alle gekozen beroepsnamen; dit geldt voor genderspecifieke en -neutrale beroepsnamen uit de brontekst. Uit Tabel 5 en Grafiek 1 kan men opmaken dat in 555 van de 1200 gevallen (46%) strategie B is toegepast, de strategie waarbij genderneutrale beroepsnamen genderspecifiek vertaald worden. In 353 van de 1200 gevallen (30%) is strategie D toegepast, wat betekent dat deze twee strategieën het meest terug te vinden zijn tussen de items, welke allebei een vertaling naar een genderspecifieke beroepsnaam zijn. Ongeacht de beroepsnaam is een genderaanpak het meest voorkomend. Naar aanleiding van het onderzoek in 2.3 is deze uitkomst niet geheel onverwacht. Zoals in 2.3.1 besproken is, was de vrouw vaak degene die zorgde voor het huishouden en de kinderen terwijl de man degene was met een baan, waardoor veel beroepsnamen pas recentelijk een genderneutrale vorm hebben gekregen en sommige beroepsnamen nog steeds geen genderneutrale vorm kennen.

De genderaanpak heeft daarmee de voorkeur van de vertaler, aangezien 76% van alle data genderspecifieke beroepsnamen zijn. Bovendien zijn 708 van de 1200 beroepsnamen uit de doelttekst mannelijke beroepsnamen. Dit betekent dat de voorkeur van de vertaler eveneens uitgaat naar mannelijke beroepsnamen in plaats van vrouwelijke beroepsnamen.

Vrouwelijke beroepsnamen zijn zelfs impopulair, zodanig dat het weglaten van de beroepsnamen 75 keer vaker voorkomt. Daarmee hebben vrouwelijke beroepsnamen

duidelijk niet de voorkeur van de Nederlandse vertaler. Dit kan een weergave zijn van de realiteit waar Nederland zich nu in bevindt, namelijk dat veel taal is toegespitst op de mannelijke vorm. In 2.3.2 zijn dan ook de Dikke van Dale en andere (online) woordenboeken besproken om het subtiele seksisme bloot te leggen. Oosterom (2016) heeft in een artikel over de Dikke van Dale bijvoorbeeld gezegd dat mannen veel vaker terugkomen dan vrouwen in voorbeeldzinnen in woordenboeken. Dit lijkt ook het geval te zijn voor de vertalingen van de beroepsnamen 'cop', 'businessman', 'chairman', 'soldier', 'singer', 'dancer', 'teacher', 'scientist', 'writer' en 'lawyer'. Hier worden alleen 'nurse' en 'nanny' buiten beschouwing gehouden, omdat deze juist meer vrouwelijk vertaalde beroepsnamen hadden dan mannelijk vertaalde beroepsnamen. Noemenswaardig is dan ook dat de beroepsnamen die in de brontekst veelal als connotatie hebben dat het 'vrouwenberoepen' zijn, 'nurse' en 'nanny', ook veel vaker vrouwelijk vertaald worden. Beroepen die gezien worden als 'mannenberoepen', bijvoorbeeld 'soldier' en 'lawyer', worden vrijwel alleen mannelijk vertaald.

Het voorafgaand onderzoek dat in deze scriptie wordt besproken, laat zien dat rondom het gebied van beroepen vaak gehandeld wordt vanuit een mannelijk perspectief. De verzamelde data ondersteunt deze stelling. Hierdoor is het mogelijk om te zeggen dat de verzamelde data uit hoofdstuk 3 en 4 een afspiegeling is van de Nederlandse maatschappij en dan met name de Nederlandse taal. Nederlands is tot op de dag van vandaag veel meer toegespitst op mannen en iedereen die niet-man is krijgt daar op dagelijkse basis mee te maken. Het is alleen moeilijk om de vinger op de zere plek te leggen, omdat het handelen vanuit een mannelijk perspectief als subtiele vorm nog bestaat in de Nederlandse taal.

5.2.2 Alternatieve genderneutraliteit

In deze scriptie is genderneutraliteit op verschillende punten behandeld. In hoofdstuk 1 kwam aan bod dat Nederlands een gendertaal is en dat er vanuit mannelijke beroepsnamen, vrouwelijke en daarna ook genderneutrale vormen zijn gemaakt. Zo worden achtervoegsels gebruikt om verschillende gendervormen te maken van beroepsnamen. In hoofdstuk 3 wordt dit nog een keer belicht door middel van Tabel 3 en 4, waarin alle beroepsnamen in dit onderzoek beschreven staan als genderspecifiek of -neutraal. Ook staan de mogelijke Nederlandse vertalingen hier opgesomd. Uit die tabellen wordt duidelijk dat achtervoegsels cruciaal zijn om genderneutrale beroepsnamen te maken. Een voorbeeld is 'leraar', 'lerares' en 'leerkracht', waarbij '-kracht' een achtervoegsel is die de beroepsnaam genderneutraal maakt. Echter, in paragraaf 4.3.2 en 4.3.3 worden alternatieve vormen van genderneutraliteit besproken, namelijk mannelijke beroepsnamen als genderneutraal en weglating als genderneutraal.

In paragraaf 4.3.2 worden een aantal voorbeelden vermeld waarin vrouwelijke personages een mannelijke beroepsnaam krijgen toegeschreven door de vertaler. In voorbeelden (43) tot en met (48) worden deze personages zelfs met hun voornamen direct aangesproken, waaruit blijkt dat ze vrouw zijn en alsnog zijn de beroepsnamen mannelijk. Dit was opvallend, omdat er dus vaak voor een genderaanpak gekozen werd en bij voorkeur een mannelijke genderaanpak. In een aantal gevallen was het niet belangrijk welk gender gebruikt zou worden. Toch is dit niet altijd het geval, want andersom waren er voor mannelijke personages geen vrouwelijke beroepsnamen te vinden. Dit laat zien dat een mannelijke beroepsnaam mogelijk ook gebruikt kan worden voor personages die niet-man zijn, maar dit andersom niet het geval is. Hierdoor lijkt het dat mannelijke beroepsnamen in de praktijk ook als genderoverkoepelende beroepsnamen gebruikt worden. Het fenomeen

van een 'mannelijke standaard' is iets wat al langer besproken wordt door linguïsten, bijvoorbeeld 'generic he'. In 1982 werd door de werkgroep geprobeerd om van mannelijke beroepsnamen de standaard te maken, maar veel van de beroepen die de 'mannelijke neutrale' vorm zouden krijgen, werden nog maar net door vrouwen beoefend, waardoor vrouwen door middel van een beroepsnaam buitengesloten konden worden (Gerritsen, 2001). Aangezien er in de tussentijd weinig veranderingen zijn geweest rondom beroepsnamen en gender, is het beter om genderneutrale beroepsnamen te definiëren, in plaats van bestaande beroepsnamen genderneutraal te benoemen.

Het volgende punt is weglating als genderneutrale vorm. Tijdens het coderen van de data uit hoofdstuk 3, viel op dat veel van de items strategie E (weglating) toegewezen kregen. Hiermee wordt bedoeld dat de beroepsnaam uit de brontekst niet hetzelfde terugkomt in de doelttekst. Er wordt bijvoorbeeld van een beroepsnaam een werkwoord gemaakt of de beroepsnaam wordt compleet buiten beschouwing gelaten. Als gevolg daarvan was het onnodig om in de doelttekst een keuze te maken voor een mannelijke, vrouwelijke of genderneutrale beroepsnaam. Bovendien is het toepassen van deze strategie niet moeilijk voor ondertitelaars, omdat een zin nog steeds kort geschreven kan worden. Daarnaast gaat het om zinsconstructies die vaak heel natuurlijk lopen, waardoor het makkelijk is voor de lezer om deze snel te begrijpen. Hieruit valt te concluderen dat dit een goede genderneutrale optie is, als er voor een beroepsnaam bijvoorbeeld geen genderneutrale vorm bestaat of als de genderneutrale beroepsnaam in de doelttekst niet vaak voorkomt of onnatuurlijk aanvoelt.

5.2.4 Antwoord op de onderzoeksvraag

Het antwoord op de onderzoeksvraag (hoe gaan vertalers om met het vertalen van genderneutrale en -specifieke beroepsnamen in ondertiteling, van Engels naar Nederlands?) is duidelijk: er wordt namelijk vooral gekozen voor een genderspecifieke vertaling boven genderneutrale opties. Verder worden beroepsnamen over het algemeen meer mannelijk vertaald dan vrouwelijk of genderneutraal. Zelfs als de beroepsnaam in de brontekst vrouwelijk of genderneutraal is worden er mannelijke beroepsnamen gebruikt. Bovendien worden er ook mannelijke beroepsnamen gebruikt in de doeltekst als de personages in kwestie vrouwelijk zijn. Er was verder geen opvallend verschil te vinden tussen genderneutrale en -specifieke beroepsnamen in de brontekst. Beide brontekstberoepsnamen worden het meest op een genderspecifieke manier vertaald.

5.3 Beperkingen en toekomstig onderzoek

De dataset die gebruikt is voor dit onderzoek bestaat enkel uit ondertitels, waarvan het merendeel uit films en series komt. Hierdoor is het soms moeilijk geweest om te zeggen of bepaalde beroepsnamen genderspecifiek vertaald zijn vanwege de personages, of omdat de genderspecifieke aanpak de voorkeur heeft. Aangezien het verschil tussen genderspecifieke en -neutrale beroepsnamen zo groot is, kan het mogelijk zijn om te zeggen dat een genderspecifieke aanpak ongeacht de dataset de voorkeur krijgt. Voor toekomstig onderzoek is het een mogelijkheid om een andere dataset te gebruiken uit gespecialiseerde teksten. Verder zou het ook interessant zijn om onderzoek te doen naar genderneutrale brontekstwoorden of genderspecifieke brontekstwoorden en niet naar beide in één onderzoek. Hierdoor zal het onderzoek overzichtelijker zijn en kan er ingegaan worden op één specifieke categorie. Er zou ook meer onderzoek gedaan kunnen worden naar gender en

beroepsnamen in vacatures als gespecialiseerde teksten. Vacatures geven namelijk een duidelijk beeld van de actuele voorkeuren omtrent vertalingen van genderberoepsnamen.

Bibliografie

- Chesterman, A. (2010). Vertaalstrategieën: een classificatie, T. Naaijken, C. Koster, H. Bloemen, C. Meijer (Ed.), *Denken over vertalen* (153-172). Nijmegen: Uitgeverij Vantilt
- Cho, W. I., Kim, J. W., Kim, S. M., & Kim, N. S. (2019). On measuring gender bias in translation of gender-neutral pronouns. 1905.11684
- Curzan, A. (2014). Nonsexist language reform and its effects. *Fixing English: Prescriptivism and language history* (114-136). Groot-Brittannië: Cambridge University Press
- “Genderneutraal: Geslacht wordt over enkele jaren geschrapt van identiteitskaart” (2020, 3 juli). *Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/binnenland/geslacht-wordt-over-enkele-jaren-geschrapt-van-identiteitskaart~bbfb1cb1/>
- “Genderneutraal: hype of blijvertje? Wat moet ik ermee als gemeente?” (2017, 15 november). *Movisie*. Geraadpleegd van <https://www.movisie.nl/artikel/genderneutraal-hype-blijvertje>
- “Genderneutraal taalgebruik in het Europees Parlement” (2018). *Europees Parlement*. Geraadpleegd van https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/187106/GNL_Guidelines_NL-original.pdf
- “Genus (grammaticaal geslacht” (2002). *E-ANS*. Geraadpleegd van <http://ans.ruhosting.nl/e-ans/03/03/body.html>
- Gerritsen, M. (2001). Changes in professional terms in the Netherlands: Anglicisation and the neutralisation of gender. *Linguistics in the Netherlands* 18(1), 101-111. 10.1075/avt.18.12ger
- “Geslacht wordt over enkele jaren geschrapt van identiteitskaart” (2020). *Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/binnenland/geslacht-wordt-over-enkele-jaren-geschrapt-van-identiteitskaart~bbfb1cb1/>
- Hellinger, M., & Bußmann, H. (2003). *Gender across languages: The linguistic representation of women and, volume III* (11e ed.) Philadelphia: John Benjamins Publishing Company
- Kilgarriff, A., Vít, B., Jan, B., Miloš, J., Vojtěch, K., Michelfeit, J., Rychlý, P., Suchomel, V. (2014). The Sketch Engine: ten years on. *Lexicography* 1(1), 7-36. 10.1007/s40607-014-0009-9
- Kilgarriff A., Rychlý, P., Smrž, P., Tugwell, D. (2004). Itri-04-08 the sketch engine. *Information Technology* 105(116), 105-116.

- Kirkpatrick, K. (2016, Oktober). Battling algorithmic bias: how do we ensure algorithms treat us fairly?, *Communications of the ACM*, 59(10), 16-17. 10.1145/2983270
- Lakoff, R. (1973). Language and woman's place. *Language in society*, 2(1), 45-79. 10.1017/S0047404500000051
- “Loonkloof mannen en vrouwen blijft slinken” (2020, 1 mei). CBS. Geraadpleegd van <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/18/loonkloof-mannen-en-vrouwen-blijft-slinken>
- Munday, J. (2016). *Introducing translation studies: Theories and applications* (4th ed.), London & New York: Routledge
- “Non-Binair” (2012). *Transgender Infopunt*. Geraadpleegd van <https://transgenderinfo.be/m/identiteit/variaties/non-binair/>
- Oosterom, R. (2016, 26 januari). *Ook Dikke Van Dale lijdt onder dominantie man*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/nieuws/ook-dikke-van-dale-lijdt-onder-dominantie-man~b3b2dd32/>
- Polak, A. (1933). Vrouwenarbeid in crisistijd. *De Economist: Netherlands Economic Review*, 82(1), 841–865. 10.1007/BF02201510
- Prates, M. O. R., Avelar, P. H., & Lamb Luís C. (2018). Assessing gender bias in machine translation: a case study with google translate. *Neural Computing and Applications*, 32(10), 6363–6381. 1809.02208v4
- Prieels, L., Delaere, I., Plevoets, K., & De Sutter, G. (2014). Lexicale variatie in interlinguale en intralinguale audiovisuele vertaling: een corpusgebaseerd, multivariaat onderzoek van Belgisch-Nederlandse ondertitels. *Lentebijeenkomst Koninklijke Zuid-Nederlandse Maatschappij (KZM)*. <http://hdl.handle.net/1854/LU-8080784>
- Reuters. (2017, 28 juli). *Wat als de hele wereld genderneutraal zou zijn?* Geraadpleegd van <https://nos.nl/op3/artikel/2185424-wat-als-de-hele-wereld-genderneutraal-zou-zijn>
- Romein-Verschoor, A. (1975). Over taal en seks, seksisme en emancipatie. *De Gids*, 138(1/2), 3-36. Geraadpleegd van https://www.dbnl.org/tekst/_gid001197501_01/_gid001197501_01_0001.php
- Schoonen, W. (2019, 8 augustus). *Wetenschappers maken de balans op: genderneutrale taal werkt in Zweden*. Geraadpleegd van <https://www.parool.nl/nieuws/wetenschappers-maken-de-balans-op-genderneutrale-taal-werkt-in-zweden~bbcfb48d/?referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>
- Senden, L. (2018, 5 oktober). *Een vrouwenquotum gaat om het rechtzetten van discriminatie*. Geraadpleegd van <https://www.uu.nl/nieuws/een-vrouwenquotum-gaat-om-het-rechtzetten-van-discriminatie>

- Smith, K. (2004). I am me, but who are you and what are we?: The translation of personal pronouns and possessive determiners in advertising texts. *Multilingua*, 23(3), 283-303. <https://dx.doi.org/10.1515/mult.2004.013>
- Smit, j. (1967, november). Het onbehagen bij de vrouw. *De Gids*, 130(9/10), 267-281.
Geraadpleegd van
http://www.emancipatie.nl/_documenten/js/werk/hetonbehagenbijdevrouw/hetonbehagenbijdevrouw.pdf
- Stahlberg, D., Braun, F., Irmen, L., & Sczesny, S. (2007, januari). Representation of the sexes in language. *Social communication*, 163-187.
- Susam-Sarajeva, S. (2014). A 'multilingual' and 'international' translation studies?. *Cross-Cultural Transgressions. Research Models in Translation Studies. Historical and Ideological Issues*, 193-207.
- Tiedemann, J. (2012, mei). Parallel data, tools and interfaces in OPUS. *Lrec*, 2012, 2214-2218. 10.1.1.673.2874
- "Toelichting op het gebruik" (2015). *Dikke van Dale*. Geraadpleegd van
https://www.vandale.nl/extra/dikke/Dikke_Van_Dale_15_Toelichting.pdf
- Van der Heijden, M., & Schmidt, A. (2010). Public services and women's work in early modern Dutch towns. *Journal of Urban History*, 36(3), 368-385.
10.1177/0096144209359147
- Van Dorst, R. (2021, 3 juni). *Genderneutraal woordgebruik rukt op: hij of zij wordt die of hen*. Geraadpleegd van
<https://www.rtlnieuws.nl/nieuws/nederland/artikel/5234513/genderneutraal-anp-genderdivers-voornaamwoord-taalgebruik>
- Vasvári, L. O. (2011). Grammatical gender trouble and Hungarian gender [lessness]. Part I: Comparative linguistic gender. *AHEA: E-Journal of the American Hungarian Educators Association*, 2011(04), 1-26.
- Von Flotow, L. (2012). Translating Women: from recent histories and re-translations to «Queering» translation, and metamorphosis. *Quaderns: revista de traducció*, 2012(9), 127-139.
<https://raco.cat/index.php/QuadernsTraduccio/article/view/257030>
- Von Flotow, L. (2015). Tracing the Context of Translation: The Example of Gender, J. Santaemilia (Ed.). *Gender, Sex and Translation: The Manipulation of Identities*, (39-52). London & New York: Routledge
- Wales, K. (1996). No one's sexist, are they? The problem of 'generic he'. *Personal pronouns in present-day English* (110-133). Groot-Brittannië: Cambridge University Press

Werkgroep Wijziging beroepsnaming. (1982). Aanzet tot een discussie over het wijzigen van den beroepsbenaming in het kader van de wet gelijke behandeling mannen en vrouwen. *Gevraagd*. Amsterdam/The Hague: Uitgave Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid en de actiegroep Man Vrouw Maatschappij.

Wolf, M. (2015). The Creation of A “Room of One’s Own”: Feminist Translators as Mediators Between Cultures and Genders. J. Santaemilia (Ed.). *Gender, sex, and Translation: The Manipulation of Identities*. (15-27). London & New York: Routledge

Bijlage

Bijlage 1: Beroepsnamen en hun frequentie in de verschillende corpora

DGT Engels-Nederlands		
Nummer in corpus	Lemma	Frequentie
81	member	39.864
238	applicant	16.734
260	manufacturer	15.508
303	President	13.295
370	user	10.971
372	General	10.877
374	staff	10.822
382	consumer	10.647
427	importer	9.358
459	passenger	8.626
494	customer	7.931
537	investor	7.188
562	exporter	6.894
589	Director-General	6.607
618	Minister	6.242
626	supplier	6.147
658	participant	5.748
674	official	5.574
675	employee	5.565
681	provider	5.542
689	farmer	5.450
704	Operator	5.277
718	auditor	5.173
755	driver	4.873
756	worker	4.861
776	Director	4.735
783	officer	4.699
859	personnel	4.220
885	crew	4.084
898	owner	4.023
957	shareholder	3.714
973	partner	3.622
995	Deputy	3.553

	EUROPARL7 Engels - Nederlands	
Nummer in corpus	Lemma	Frequentie
4	President	150.963
9	Member	118.203
31	Commissioner	50.850
38	citizen	45.893
40	member	45.013
55	rapporteur	36.672
123	consumer	23.210
145	committee	19.986
188	colleague	15.833
190	worker	15.773
247	partner	11.053
268	representative	10.348
276	President-in-Office	9.977
288	farmer	9.612
302	Minister	9.369
398	candidate	7.350
430	producer	6.495
436	leader	6.390
461	refugee	6.005
504	passenger	5.427
571	staff	4.734
572	commissioner	4.733
633	politician	4.253
636	auditor	4.239
640	employee	4.203
672	immigrant	4.033
676	friend	3.997
715	operator	3.679
826	player	3.069
827	user	3.062
834	fisherman	3.016
881	taxpayer	2.792
883	chairman	2.782
924	applicant	2.620
932	Consumer	2.587
934	manufacturer	2.575
935	prisoner	2.572
938	author	2.545
986	employer	2.379
997	Representative	2.322

999	student	2.313
-----	---------	-------

EUR-Lex judgments Engels - Nederlands		
Nummer in corpus	Lemma	Frequency
4	member	191.360
79	applicant	35.912
111	worker	26.112
225	consumer	13.826
252	producer	12.370
253	president	12.297
276	operator	11.121
321	employee	9.377
348	employer	8.896
451	rapporteur	6.538
568	host	5.053
634	minister	4.230
699	importer	3.726
708	director	3.672
716	manufacturer	3.595
733	farmer	3.436
761	owner	3.251
780	taxpayer	3.138
794	servant	3.074
840	candidate	1.777
865	lawyer	2.687
981	competitor	2.244
994	exporter	2.182

EUR-Lex Engels - Nederlands		
Nummer in corpus	Lemma	Frequentie
5	member	2.428.419
88	applicant	411.643
178	producer	248.901
236	operator	200.134
240	staff	199.089
252	consumer	186.994
329	president	142.422
349	worker	133.398
367	representative	127.152
378	manufacturer	122.060
473	user	96.688

529	customer	84.683
554	passenger	80.410
571	citizen	77.628
579	indicator	76.633
580	employee	76.559
585	partner	76.003
596	supplier	74.346
698	candidate	61.360
700	farmer	61.303
719	importer	58.929
721	director	58.579
729	defendant	57.776
730	participant	57.733
740	exporter	56.940
751	provider	56.239
790	stakeholder	51.914
802	officer	50.662
806	auditor	50.574
843	parent	48.243
887	minister	44.860
900	employer	44.306
904	investor	43.771
909	competitor	43.450
961	driver	40.515
963	owner	40.457

OPUS2 Engels - Nederlands		
Nummer in corpus	Lemma	Frequentie
50	member	603.329
78	European	477.064
80	friend	469.419
95	President	415.417
104	Member	398.617
113	Secretary-General	369.991
176	police	293.256
181	representative	288.307
229	staff	237.062
268	Minister	209.709
286	expert	201.484
330	victim	183.125
333	doctor	181.534

363	patient	169.576
396	officer	157.264
404	parent	154.168
417	partner	150.007
454	Executive	135.442
464	citizen	132.050
503	Commissioner	122.176
512	Representative	120.644
522	participant	117.187
527	leader	116.274
565	worker	109.084
598	refugee	104.762
608	judge	101.440
611	Rapporteur	100.807
642	student	96.199
697	Director	88.166
705	author	87.345
728	president	83.820
729	Criminal	83.770
731	lawyer	83.485
738	Chairman	82.422
741	rapporteur	82.322
773	soldier	78.836
798	Captain	76.571
828	teacher	73.032
830	donor	72.724
866	witness	69.515
882	candidate	68.284
894	Police	67.638
906	captain	66.552
944	Chief	63.736
953	prisoner	63.375
980	resident	61.881
987	cop	61.604